

ЧИ ВІДІГРЮТЬ ЗОРІ «ВІДМОРОЖЕНУ» КРАЇНУ?

...І ось заговорила вулиця Сімферополя, де в затишному будиночку високоповажні люди стежать за тим, наскільки шанобливо і уважно дослухаються до позиції Глави держави кримські вільнодумці. І навзаєм — саме звіди обурений люд має найбільше шансів докричатися до того, хто мусить бути добрим, чесним, справедливим, дбайливим, мудрим і розціновати життєві реалії саме з точки зору усіх цих чеснот, яких вимагає його високий титул. Ой, і важка ж ти, шапка Мономаха! Важка...

Те, що можна прочитати на плакатах, з якими прибули у середу до Представництва Президента України в Криму працівники Кримської астрофізичної обсерваторії, вже було присутнє в текстах і поміж рядками багатьох «світличних» публікацій. «Без науки немає майбутнього!», «Руки геть від науки!», «Порятуймо обсерваторію!», «Зупинімо дерибан науки!», «Табачник, руки геть від зірок!» І знову — таки про цього

ж міністра: «Табачна» реорганізація НДІ «КраО» — «консольбудибельна» реформа вітчизняної астрофізики?». Не надто прозоро, але будь-якій людині, посвяченій у перебіг подій, сутність зрозуміла. Те, що віднині астрофізична обсерваторія втрачає свій самостійний статус і має бути приєднана до Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, відкриває перспективи для приватизації її майна і перетворення с. Научного на курорт, як це вже давно мріється

спікеру кримської Верховної Ради. І хоча, здавалося б, він уже офіційно відмовився «ощасливити» науковців чудовою інфраструктурою і квартирами у «висотках», але переоцінка цінностей чи не на усіх рівнях таки відбулася. І скільки б не скандували присутні на акції: «Наука важливіше прибутків!», «Вчені кращі за буржуїв!», ті, хто вмів і хоче жити «красиво», лише посміхаються собі в кулак. І тут Президентів не позаздриш... (Закінчення на 3-й стор.)

ТОЧКА ЗОРУ

АРМАГЕДОН. КОЛИ НАСТУПИТЬ?

стор. 4

СПОГАДИ ПРО ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

«Я ДЛЯ ТЕБЕ ГОРІВ, УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ...»

стор. 9

УВАГА: КОНКУРС!

«СВІТЛИЦЮ» ЧИТАЙТЕ — НОУТБУК ВИГРАВАЙТЕ!

стор. 12

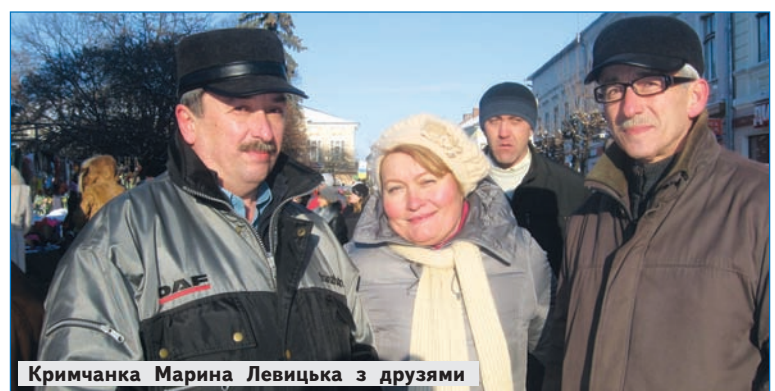
КОЛОМІЯ. КАРПАТІЯ — 2013

З РОЛЮ ЗИМОВОЇ СТОЛИЦІ КОЛОМІЯ СПРАВЛЯЄТЬСЯ УСПІШНО

Колись я вже писав про твердий намір коломиян стати такою собі мовною фортецею та однією із зимово-різдвяних столиць України. Завдяки коломиянину Миколі Солоненку (Інститут розвитку громадянського суспільства) відбулася вже друга наша спільна акція «Схід і Захід разом». Перша була пов'язана з візитом харків'янина Марка Зобова, який успішно пропагував ідею народоладдя у Коломиї, Чернівцях та Івано-Франківську. Тепер же гостем Прикарпаття став відомий театральний режисер із Сімферополя, заслужений працівник культури АР Крим Юрій Хропаченко. Приїзд кримчанина збігся з іншою визначною подією — районним фестивалем вертепів та маланок «Карпатія — 2013», який відбувався біля міської ратуші. У ній традиційно бере участь «Зірковий вертеп». Чому зірковий? Тому що склад вертепу без перебільшення «зоряний».

Це відомий політик, депутат Верховної Ради Олесь Доній, письменник Артем Полежака, письмен-

Кримчанка Марина Левицька з друзями

ниця Світлана Поваляєва, актори Євген Пишук та Антін Мухарський, телеведучі Анжеліка Рудницька та Соломія Вітвицька, співак і казкар Сашко Лірник (Олександр Власюк) та інші. Про розмаїття місцевих маланок, вертепів та груп колядників я навіть не кажу — не лише у кримчанина, але й у мене, власкора «Кримської світлиці» по західному регіону, розбіглися очі. Видно, є ще порох у культурницькій порохівниці прикарпатців! Багатим був той день і на цікаві зустрічі та розмови. Зокрема, вдалося поспілкуватися з кримчанкою Мариною Левицькою. Хіба це не

везіння? Про нашу заплановану акцію пані Марина нічого не знала, отже, її поява в Коломиї — це ще один доказ стихійного зимового потягу кримських українців до Галичини. Отже, слово нашій читачці і передплатниці.

— Народилася я в селі Ковильному Роздольненського району. Батьки приїхали, коли ця частина Криму була ще незаселена, а Крим був просто областю у складі України. Це вже пізніше прийшла дніпровська вода і розцвіли садочки, а спочатку з водою було суцужно — навкруги голий степ... (Продовження на 7-й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
 Міністерство культури і туризму України,
 Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
 трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
 Реєстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11 2006 р.
 Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
 Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літвування з читачами - на сторінках газети.
 Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
 головного редактора - (067) 650-14-22
 (050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
 95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
 e-mail: kr_svit@meta.ua
<http://svitlytsia.crimea.ua>
 Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
 Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
 ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
 Генеральний директор Олесь БІЛАШ
 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1,
 тел./факс (044) 498-23-63
 Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
 код ЄДРПОУ 16482679
 E-mail: vidavnytvo@gmail.com

КРИМСЬКІ ТАТАРИ ДОМАГАТИМУТЬСЯ ПОВНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Рада представників кримськотатарського народу при Президенті України має намір домогтися повного фінансування Програми облаштування депортованих громадян, для чого готує виїхати в Київ і працювати над цим питанням у Міністерстві фінансів України. Про це на прес-конференції у Сімферополі повідомив член Ради представників кримськотатарського народу при Президенті України Едип Гафаров.
 «Ми маємо намір домогтися повного фінансування Програми облаштування депортованих громадян у Криму в обсязі 72 млн. грн., оскільки за 23 роки існування Програми вона ніколи не фінансувалася у

повному обсязі», — сказав Едип Гафаров.
 Як уточнив член Ради, 2012 року у держбюджеті на потреби депортованих було закладено 23 млн. грн., а виділено лише 17 млн.
 «Цього року у Програмі закладено 50 млн. грн., а в держбюджеті — 10,9 млн. грн., те саме — і з республіканським бюджетом: повинні були передбачити 22,2 млн. грн., а заклали лише 3,7 млн.», — сказав Е. Гафаров.
 Він заявив про намір підготувати листа і разом з представниками Рескомна-цу Криму домогатися того, щоб фінансування збільшилося до тих параметрів, які закладені у Програмі з облаштування депортованих.

«Для цього ми готові виїхати в Київ і працювати у Міністерстві фінансів, Міністерстві економіки та Міністерстві соціальної політики України», — підкреслив Е. Гафаров, сказавши, що в цьому питанні є цілком підтримка з боку прем'єра АРК Анатолія Могильова.
 Усього, повідомив він, за 23 роки існування Програми облаштування депортованих з держбюджету України було виділено понад 1,2 млрд. грн.
 У цей час, за словами Е. Гафарова, у Криму створено 286 масивів компактного проживання депортованих, з яких водою забезпечено 65% селищ, електроенергією — 95%, газом — 30%. При цьому на жодному масиві немає каналізаційних об'єктів і доріг з твердим покриттям.

Гульнара КУРТАЛІЄВА

ЕЛЕКТРОСТАНЦІЮ В КРИМУ ЗБУДУЮТЬ ЗА КИТАЙСЬКІ ГРОШІ

Кабінет Міністрів України затвердив техніко-економічне обґрунтування будівництва парогазової електростанції в Криму (м. Щолкіне) вартістю 15,4 млрд. грн.
 Про це йдеться у розпорядженні Кабінету Міністрів № 1079-р від 15 жовтня 2012 року, текст якого обнародовано на урядовому порталі.
 Згідно з документом, сумарна електрична потужність станції становиме 859,72 МВт, протяжність системи газопостачання — 206,5 км, протяжність ліній електропередач напругою 220-330 кВ — 420 км.
 Вартість виконання будівельно-монтажних робіт за проектом затверджена у розмірі 4,693 млрд. грн., устаткування —

7,343 млрд. грн., інші витрати — 3,272 млрд. грн., пусконалагоджувальні роботи — 0,078 млрд. грн.
 Як повідомляв УНІАН, Верховна Рада України 16 жовтня 2012 року дозволила надання державних гарантій на 10 млрд. грн. за проектом будівництва парогазової електростанції в м. Щолкіне і розвитку мереж електро- і газопостачання в східній частині Кримського півострова. Держгарантії планується надати за зобов'язаннями компанії «Укренерго», що є одержувачем кредитних коштів.
 Під будівництво парогазової електростанції у м. Щолкіне планується залучити кредити у банків Китаю.
 Реалізація проекту з будівництва парогазової електростанції вимагає залучення кредиту на 1,25 млрд. доларів.

ВИРОК «ЧОРНИМ АРХЕОЛОГАМ»

У Криму суд засудив до 3, 4 і 6 років ув'язнення трьох «чорних археологів», які шукали коштовності у братській могилі, яка знаходиться на 10-му кілометрі шосе Сімферополь-Феодосія, де в протитанковому рову у роки Великої Вітчизняної війни нацисти розстріляли не менш як 10-12 тисяч євреїв і кримчаків.
 Як повідомила УНІАН прес-служба Республіканського комітету Криму з охорони культурної спадщини, Сімферопольський районний суд ухвалив ви-

рок «чорним археологам» цього тижня.
 Нагадаємо, факт вандалізму було виявлено у квітні 2012 року.
 На лаві підсудних опинилися двоє жителів Сімферополя: 63-річний Георгій і його 34-річний син Руслан, а також 28-річний житель Сімферопольського району. Їх звинувачували за частинами 2 статей 28, 297 і 298 Кримінального кодексу України (наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого, умисне незаконне руйнування, пошкодження або знищення

об'єкта культурної спадщини або його частин, скоєне групою осіб за попередньою змовою).
 Наймолодший з підсудних отримав 6 років позбавлення волі з конфіскацією майна, найстарший — 4 роки ув'язнення, а його син — 3 роки.
 «Вина обвинувачених у нарушенні над братською могилою і пошкодженні об'єкта культурної спадщини підтверджується низкою доказів: показами свідків, ґрунтовими нашаруваннями на взутті підсудних і зразками ґрунту і породи з місця події», — зазначається у повідомленні.

КОРЕЇЗ, ОРЕАНДА ТА ЛІВАДІЯ ОТРИМАЛИ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНІ ОПОРНІ ПЛАНИ

На черговому засіданні Науково-методичної ради з питань охорони культурної спадщини Міністерства культури України, що проходило 29 січня 2013 року, було розглянуто Історико-архітектурні опорні плани з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів для історичних населених місць АР Крим — смт. Кореїз, Лівадія та Ореанда.
 Попередньо відповідна науково-проектна документація була розглянута та схвалена Вченою радою Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень, який на замовлення ТОВ «Кримський інститут екології та проектування» виступав розробником вказаної документації.
 Під час роботи над проектними пропозиціями колективом НДІ пам'яток охоронних досліджень виконано значний обсяг історико-містобудівних досліджень, проаналізовано історико-культурну спадщину населених пунктів, зокрема, проведено інвентаризацію пам'яток; неодноразово проводилися наради з представниками місцевої влади та провідними фахівцями-дослідниками історичного середовища Кримського півострова.

У підсумку обговорення розглянуто документацію, яка містить велику кількість аналітичних, текстових та графічних матеріалів, схвалено й рекомендовано до погодження і затвердження у встановленому порядку.
 Коментуючи ухвалені рішення, директор Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України Андрій Вінграновський повідомив, що станом на сьогодні лише 9 з 28 історичних населених місць Кримської автономії мають розроблені історико-архітектурні опорні плани з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів — окрім уже згаданих Кореїзу, Ореанди та Лівадії, їх було схвалено та затверджено наказом Міністерства культури України для Євпаторії, Керчі, Феодосії, Ялти, Сімєїзу і Коктебелю. На завершальній стадії нині перебуває розробка історико-архітектурних опорних планів для Сімферополя, Судака, Алушти та Гаспри.
 «Хочу окремо наголосити, що ця робота дуже важлива для забезпечення збереження як окремих пам'яток та об'єктів культурної спадщини, так і традиційного середовища історич-

них населених місць Криму в цілому. Керівництвом Департаменту на регулярній основі проводяться розширені наради з вирішення проблемних питань, активно співпрацюємо з місцевою владою, тому за останній рік маємо відчутні зрушення», — сказав він.
 Нагадаємо, необхідність затвердження меж історичних ареалів, розробки історико-архітектурних опорних пла-

НОВИМ МІНІСТРОМ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ СТАВ ЛЕОНІД НОВОХАТЬКО

Президент України Віктор Янукович своїм Указом № 65/2013 призначив Леоніда Михайловича Новохатька міністром культури України. Текст указу оприлюднено на офіційному сайті Глави держави.
 Посада міністра культури була вакантною з 24 грудня 2012 року, коли Президент України В. Янукович звільнив ряд членів Кабінету Міністрів у зв'язку з відставкою уряду. Зокрема, Глава держави звільнив Михайла Кулинця з посади міністра культури України.

До призначення міністром з червня 2010 року Леонід Новохатько обіймав посаду заступника голови Київської міської державної адміністрації.
 Л. Новохатько народився 11 січня 1954 року в с. Вечірки Пирятинського району Полтавської області.
 Освіта вища. У 1975 р. закінчив Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка, аспірантуру та докторантуру Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.
 Трудову діяльність почав у 1975 році — викладав історію в селищній школі. Після служби в Радянській Армії у 1977 році повернувся до інституту викладачем.
 У 1979 році вступив до аспірантури Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка та впродовж 8 років працював там на посадах асистента, доцента, потім — у партійних органах.
 У 1993 р. — завідувач сектора зв'язків з громадськими об'єднаннями, заступник начальника Головного управління інформації та зв'язків з пресою і громадськістю Кабінету Міністрів України. В 1994 р. — керівник Служби з питань гуманітарної політики Адміністрації Президента України. З 1996 р. більше 9 років працював заступником, а пізніше — першим заступником міністра культури і мистецтв України.
 У 2005-2007 рр. — завідувач кафедри Київського національного університету культури і мистецтв України. З 2007 року до червня 2010 року обіймав посаду першого заступника генерального директора Українського національного інформаційного агентства «УкрІнформ».
 У червні 2010 року призначений заступником голови Київської міської державної адміністрації.
 Нагороди: орден «За заслуги» III ступеня, Грамота Верховної Ради України.
 Одружений, має доньку та внука.

unian.ua

Кафедра української філології Кримського інженерно-педагогічного університету, Сімферопольське відділення Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка, редакція газети «Кримська світлиця» висловлюють щире співчуття Н. Ф. Грозян та Л. Ф. Щербачук з приводу непоправної втрати — смерті їхньої матері Ніни Сидорівни

Нижня Ореанда. Покровська церква

ЧИ ВІДІГРЮТЬ ЗОРІ «ВІДМОРОЖЕНУ» КРАЇНУ?

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

А ті, хто ближче до зірок, ніяк не збагнуть, чому цікавляться сьогодні не ними як висококласними фахівцями, а майном обсерваторії, чому вимагають, аби

їхня праця давала негайну віддачу: «Сьогодні гроші, а завтра — стільці». А ще не розуміють, чому, затіявши оцю доленосну реорганізацію, не порадилися з ними, не дослухалися до думки Національної академії наук України,

яка готова була взяти під своє крило обсерваторію? Чому увесь вчений світ поклав на лопатки один-єдиний глибоко не шанований у народі міністр? І чому це не є підставою, аби замінити цього чиновника на людину з незаплямованим ім'ям?

Разом із працівниками обсерваторії помандрувати містом вирішили і студенти. По-перше, тому що вони взагалі за справедливість, а по-друге, тому що і їх може спіткати подібна доля. А ще тому, що їх поки що не відучили називати речі своїми іменами: «Міністерству не потрібна наука, йому потрібний бізнес!», — скандує молодь. «Ми будемо боротися!»

І хоча студенти теж підготували своє звернення до Представництва Президента України в Криму, його не взяли до розгляду. Запросили лише делегацію від КраО, а групі підтримки запропонували не заважати перемовинам. Тож люди з транспарантами вирушили до Ради міністрів і потрапили якраз на обід, нагадавши тим самим декому із працівників обсерваторії, що скорочене вдвічі фінансування не-

одмінно позначиться і на їхньому меню.

Та хіба вони могли отак собі ні з чим розійтися, адже в Києві біля Кабінету Міністрів, зібравшись на акцію солідарності, їх підтримували однодумці!

А перш ніж вийти на вулицю, ці люди написали не одного колективного листа до вищих інстанцій. І не лише вони. Звернувся з приводу долі обсерваторії до Глави українського уряду М. Азарова президент Російської академії наук, академік РАН і НАН України Ю. С. Осипов. Апелював до Ради міністрів і президент УАА, академік НАН України Я. С. Яцків. І у своїх листах вони були значно вмотивованішими і переконливішими, ніж сімферопольські студенти.

Та ось тільки минули ті часи, коли на офіційні листи мала обов'язково надійти відповідь. Ще на початку дев'яності, щойно було зареєстровано «Кримську світлицю», як ми одержали кілька журналів — один із них присвячений листуванню «з трудящими». В штаті передбачалася окрема людина, яка реєструвала

ці листи, фіксувала їхнє проходження по відділах і кінцевий результат. Для всього цього існували жорсткі нормативи.

Та «трудящих» більше не шанували, і журнали невдовзі були знищені. Чи є якісь подібні «гросбухи» при вищих ешелонах влади? Кажуть, що є. В цьому я зміг переконаватися, коли як офіційна особа звернулася до Міністерства освіти з питання закриття малокомплектних українських класів. Завдяки знайомим довідалась, що листа мого розглянули вчасно, дали відповідь, навіть зареєстрували, відправляючи його, та ні, не до адресата, а у смітєвий кошик. Як повідомлялося у ЗМІ, подібна процедура очікує більш як половину урядової пошти. Це попри те, що прем'єр-міністр регулярно хизується своїм сайтом, відкритим для спілкування. Враження гнітюче — ніби ти подав для привітання руку, а тобі замість цього показали... саме те, що ви і подумали.

Та якою б важкою і незручною була шапка Мономаха, вірю, що вона зігріватиме нашого Президента, та і «відмороженим» з його оточення доведеться таки рахуватися з президентською думкою.
Тамара СОЛОВЕЙ

ДВОМ СМЕРТЯМ НЕ БУВАТИ...

Людина вмирає двічі... Перший раз — коли зупиняється серце. Другий — коли про неї забувають. І цього права у нас, живих, немає. Допоки ще не похований останній загиблий солдат, воїни давно минулої війни знову і знову піднімаються в атаку...

Однією з героїчних сторінок Великої Вітчизняної війни став початковий успіх і поразка Кримського фронту. Загалом за 111 діб у Криму радянські війська втратили понад 300 тисяч воїнів. Відомо, що безповоротні втрати склали 195 тисяч осіб, 162 тисячі пропало безвісти. Особливо важкі бої проходили в січні-лютому і квітні-травні 1942 року. Тисячами бійці 44-ї армії гинули в районі Владиславівки, Новомихайлівки, біля висоти 66,3, в Кой-Асані (сучасне Фронтове), в Піщаній, Чорній балках.

З кожним роком сучасникам стає все важче уявити, як можна під виття фашистських бомбардувальників місяцями лежати в залитих водою окопах, спати в снігу, знаходити мужність підніматися під свинцевим дощем і йти в атаку на ворожі кулемети. Тому, аби зберегти й увічнити пам'ять героїв часів воєнного лихоліття, у Криму працює Республіканська програма «Знайти солдата», розроблена кримською владою.

У рамках програми у Феодосії за активної підтримки громадськості на центральному міському цвинтарі пройшла урочиста церемонія поховання останків воїнів Великої Вітчизняної війни.

У заході взяли участь військовослужбовці батальйону морської піхоти ВМС України, де командиром підполковник Дмитро Делятицький, феодосійський військовий комісар підполковник Віталій Шпиця, воїни однієї з військових частин Чорноморського флоту Російської Федерації, представники Феодосійської міської ради на чолі з керуючим справами Миколою Трофименком, трудові колективи, громадські організації, мешканці міста.

Одним із ініціаторів акції громадської пам'яті став виконуючий обов'язки командира десантно-штурмової роти морської піхоти

капітан Віталій Ликов:

— Два роки тому з родиною на морському узбережжі Феодосійської затоки ми виявили багато людських кісток, які вимило море. Медична експертиза підтвердила, що це можуть бути рештки воїнів-десантників, — повідомив він. — Людина я не байдужа, тим більше у цьому випадку йшлося про захисників нашої землі. Тож за один похід назбиралося до 10-15 кілограмів людських кісток. Знайомий священник порадив поховати їх у братській могилі. А місяць тому представники козацької організації взяли на себе проведення урочистого поховання, яке сьогодні завдяки спільним зусиллям і відбулося.

Феодосійські козаки провели громадський рейд та зібрали останки. Активну позицію у цьому питанні зайняли і міська влада на чолі з мером Феодосії Олександром Бартевим. Науковець Феодосійського музею старожитностей Галина Кулясова висловила припущення щодо належності останків воїнам Керченсько-Феодосійського десанту, які висаджувалися 29 грудня 1941 року зі сторожового катеру за номером 098.

— Щороку, як і тепер, ми отримуємо багато листів, запитів, телефонних дзвінків з Білорусі, Росії, України, Казахстану. Постійно працюємо з пошуковими загонами. Лише цього року до нас приїжджали з Новгород, Москви, інших міст. Будемо працювати з архівами, робити запити і ймовірно нам вдасться встановити імена всіх загиблих з цього судна, — повідомила Галина Кулясова.

Поховання знайдених останків відбулося у вже існуючій братській могилі «Невідомого солдата», яка була відкрита ще у 1995 році. Тоді вперше було поховано 23 безіменних героїв-десантників. За 7 років церемонії поховання тут уже проводили чотири рази, востаннє — у 2008 році. На даний момент у братській могилі поховані останки 91 воїна, з яких відомі імена 36. До речі, лише у Феодосійському регіоні — 24 братські могили, де поховано понад 12 тисяч осіб, з яких відомі прізвища лише 1109.

В іншому місті Криму, у Керчі, на початку грудня минулого року Нижньогірський військово-пошуковий клуб «Патріот» разом із представниками всеукраїнської громадської організації «Закінчимо війну» і групи «Пошук» при Українському союзі ветеранів Афганістану провів завершальний етап пошукових робіт у рамках пошукової експедиції «Керч-2012».

На території Керчі пошуковці працювали ще навесні минулого року. В безіменній балці на захід від Єнікальського маяку були виявлені й підняті останки 22 бійців і командирів, що загинули в травні 1942 року. Були знайдені вісім медальйонів-«смертників», три вдалося прочитати, встановити особи бійців й розшукати рідних. Але несприятлива погода перешкодила розкопкам і пошукова експедиція була перенесена. У грудні пошуковці знову повернулися до робіт у керченському селищі Підмаячне. Перший же день розкопок виправдав очікування. В одній ямі виявлені останки чотирьох чоловіків. За залишками обмундирування, амуніції, обривками газет було визначено, що це радянські солдати. Більше того, за знайденими фрагментами шашки й піхов можна припустити, що серед загиблих — бійці сформованої на Кубані 72-ї кавалерійської дивізії.

Було знайдено ложку з написом «Шир» і поїдений іржею особистий розпізнавальний знак — відомий ще за царських часів медальйон-ладанка для носіння на грудях — у вигляді плоскої коробочки з «вухками» для шнура. З останками іншого бійця був знайдений медальйон-«пенал». Вкладиш «смертника» вдалося прочитати: Олександр Спиридонович Баша, 1907 р., кубанський козак, призначений зі станиці Динської Краснодарського краю. Знайшлися і його рідні — у Краснодарі внучка і правнук у Новосибірську. Дружина загиблого Ганна Борисівна померла в 2003 році, так і не дочекавшись довгоочікуваної звісточки про долю коханого чоловіка...

Руслан СЕМЕНЮК

Фото автора і Оксани ШЕРЕМЕТ

ВІД «ДІАЛОГУ ІСТОРИКІВ» ДО МОНОЛОГУ ВЛАДИ

Побувавши на засіданні групи «Діалог істориків» у рамках міжнародної програми, подивувалася тому, яким же це має бути варіант історичних подій, аби нащадки катів і їхніх жертв не вдалися до емоцій, особливо якщо події досить свіжі і ще не відболіли.

А про те, що з історією у нас не надто панькаються, свідчить і так звана «війна підручників», що сьогодні дуже на часі. Це коли поважні урядовці від освіти вилучають із підручників одних дійових осіб і виставляють героями отих самих, з ким не на життя, а на смерть боролися шойно розвінчані історичні персонажі. У той же час зникають тема штучного голоду в Україні, помаранчевий Майдан та дещо інше, на що у новітніх несторів є своя точка зору.

Натомість на Львівщині з'являються альтернативні підручники, де події подаються не просто в іншій інтерпретації, але й насичені емоційним забарвленням, гідним вуличного застосування, а на горіжкі дістається навіть чинному Президенту.

У цьому світлі так довелося мені серйозно задуматися про реальні можливості «діалогу істориків», який спочатку більше скидався на профінансовану за кордоном забавку.

Тим більше, що днями було презентовано історичну працю «Кримська проблема в діяльності УНР періоду Директорії», автор якої Андрій Іванець і входить до кола істориків, готових до співпраці з інакомислячими колегами в рамках згаданого проекту.

А період дослідження, на якому зупинив свою увагу молодий науковець, прямо скажемо, непростий, зрештою, і в свої студентські роки, навчаючись на історичному факультеті Таврійського національного університету ім. В. Вернадського, Андрій Іванець переважно цікавився подіями 1917-1920 років в Україні та Криму. З одного боку, вони були в часі досить близькими, а тому відкривали певні перспективи, а з іншого, — саме звідти тягнулося багато ниточок, які не порвалися і сьогодні. І тим важливіше це для Андрія Валерійовича, бо в колі його інтересів і сьогодні перебувають етнополітичні та етноконфесійні процеси. Йому не байдужа доля в Криму як етнічних українців, так і кримських татар, котрі з огляду на історичні події раніше балансували поміж реальною підтримкою Української держави і напівфантастичним шансом, що відкривав їм дорогу до власної державності.

А тепер поміркуйте самі, чи просто порушувати всі ці болісні теми з позицій безконфліктності і доброзичливості? Якось довелося мені бути редактором історичного роману Анатолія Домбровського «Красная Таврида», присвяченого приблизно тому ж періоду історії, отож знаю, як може травмувати висвітлення тих подій, особливо якщо автор має добру фантазію і не гребує натуралізмом.

Для Андрія Іванця ж важливо не нажахати й без того наляканого як минулим, так і майбутнім читача, а сфокусувати свою дослідницьку думку на тій ситуації, в якій перебував Крим сто років тому за досить нестандартних обставин. Питаннями номер один були тоді його статус і приналежність. Щодо етнічного складу, то він нагадував нинішню картину: чверть кримських татар і турків; 49% — росіян і українців та представники інших національностей. Різні етнічні групи, подібно до нинішньої ситуації, мали різні прагнення щодо статусу півострова та його приналежності. Хтось хотів бачити його незалежним кримськотатарським утворенням, хтось — часткою більшовицької Росії, хтось — українською територією. Але навіть ті, кого вабила ідея незалежності, усвідомлювали, що це не самодостатній регіон, тож про економічну самостійність навіть не йдеться.

Окрім територіально наближених партнерів, на Крим зазіхала ще й Німеччина, яка влаштувала тут свої великі поселення з

подальшими планами вивільнення кримських земель від традиційних жителів. І радянська депортація у світлі цих перспектив була просто дрібничкою.

Пізніше до конфліктної ситуації було втягнуто і Польщу, до якої звернулися кримські татари, аби від імені Ліги Націй їй було надано мандат на Крим, який міг би «відділити» проблему Криму від проблем Росії, захистити Крим від зазіхань України і дати шанс Криму за більш сприятливих часів повернути собі суверенітет, якого, до речі, він ніколи і не мав.

Та Польща, з якою у квітні 1920 року Україною було укладено союз, делікатно ініціатору цих перемовин Д. Сейдамету відмовила.

Втім, головним завданням історика було

дослідити непроті стосунки поміж Кримом і Україною, що залишаються такими й досі. До речі, як повідомляє історик, подібних досліджень, що охоплюють період з кінця 1918 до кінця 1920 року, у вітчизняній науковій літературі не зафіксовано.

А тепер разом з автором спробуймо простежити, як складалася стосунки поміж Кримом і Україною в ті буремні часи і чому саме так, а не інакше. В 1917 році Українська Центральна Рада, а згодом і УНР, спираючись на ідею щодо права націй на самовизначення, визнала таке право за кримськотатарським народом, переосвідомлюючи його реальну вагу в кримському суспільстві, і у III Універсалі територія Криму до УНР включена не була. В результаті Крим опинився під контролем Росії.

Та вже невдовзі стала зрозумілою вирішальна роль Чорноморського флоту, через що керівництво УНР оголосило про намір зближення з Кримом, який за часів гетьмана

П. Скоропадського вже розглядався як невід'ємна складова України. При цьому висловлювалися міркування щодо можливостей надання Криму широкої автономії.

Тим не менше, згідно з деякими документами, з'ясується, що на початку 1919 року Крим таки до складу УНР не належав. Інші ж документи свідчать, що вже в першій половині цього року Крим розцінювався як складова частина Української державної території. Тож чим далі — тим більше суперечностей, враховуючи, що деякий час на півострові самоврядував крайовий уряд Соломона Крима, надзавданням для якого було «сприяння відродженню єдиної Росії». І його владу було повалено тільки в квітні 1919 року.

Ретельному аналізу піддає Андрій Іванець і стосунки УНР з окупаційними врангелівськими військами. В пошуках союзників барон Врангелю був налаштований на співпрацю з УНР і, маючи своєю територіальною базою Крим, готовий був використовувати ресурси України на взаємовигідних умовах. Та нерішучість Врангеля щодо військового співробітництва призвела до того, що воно наразі стало неактуальним: Крим та частину України було захоплено більшовицькими військами.

При всьому цьому маю зазначити, що, цитуючи і аналізуючи документи, а також перекидаючи «місточки» між подіями, Андрій Іванець робить це максимально залишаючись за кадром і не висловлюючи своєї особистої позиції з того чи іншого приводу навіть у підтексті. А непрямих засобів для цього існує чимало. Так, свого часу однією із причин знищення 50-тисячного тиражу краєзнавчої книги у видавництві «Таврія» стало те, що її автор (а чи то редактор?) поважно назвав одного із «білих» генералів по імені та по батькові. А для них же, виявляється, це була завелика честь.

Будучи також журналістом і політичним аналітиком, Андрій Іванець лише на останній сторінці своєї праці дозволяє собі відійти від неупередженої констатації подій.

«Попри некоректність прямих паралелей між сьогоднішнім і подіями 1918-1920 рр., вважаю... по-перше: українська державна та наукова еліта... мають постійно здійснювати моніторинг суспільно-політичних, етнологічних та соціально-економічних процесів, які відбуваються в АР Крим та Севастополі. По-друге, в документах, що визнають державну етнополітику, мають бути зафіксовані заходи, спрямовані на всебічне задоволення етнокультурних та соціально-економічних потреб етнічних груп та народів, які проживають в Криму, та їхню одночасну подальшу інтеграцію в українську громадянську націю. Особлива увага має бути приділена кримським українцям, які де-факто є меншиною в меншині та не отримують належної підтримки, що б задовольняла їхні етнокультурні потреби, ні з

боку автономії, ні від офіційного Києва».

Тож з усього цього можна зробити висновок (один із багатьох), що якщо Директорія насамперед робила ставку на українське населення Криму, а не на кримських татар, які мали свій окремих інтерес і цього не приховували, ситуація з Кримом була б значно прозорішою і не уподібнилася б міні уповільненої дії. Але це вже — моя, цілком дискусійна думка.

Загалом же інтерес до історичної праці Андрія Іванця виявився величезним — про це свідчила її презентація, організована ВІКЦом, що збрала як істориків, так і просто громадян, не байдужих до землі, на якій живуть. Для когось події, описані в книзі, реально перегукнулися з долями їхніх знайомих і навіть родичів.

Неодноразово прозвучала думка і про те, що Крим таки ніколи не був державою, а лише крайовим утворенням.

А сам пан Андрій розповів про свою багаторічну працю в архівах Сімферополя, Києва та Праги, і все це дало йому, зокрема, можливість за подіями, які описуються, відшукати і стежинку до Дня пам'яті Героїв Крут (а саме в цей день відбулася презентація). Виявляється, саме на кримській землі покоїться розстріляний полковник Василь Сварика, вихователі Київського кадетського Володимирського корпусу та організатор допоміжного студентського куреня Січових стрільців, частина з яких знайшла свою смерть і здобула безсмертя у нерівній боротьбі під Крутами.

Книга вийшла у видавництві «Доля» за підтримки «Українського центру з інформації та видавничої справи «Таврія» на чолі з Андрієм Шекуном і стала для цього центру вдалим дебютом. Тепер її буде порекомендовано як методичний посібник для студентів істафу ТНУ. А ще йшлося про здобуття паном Андрієм наукового ступеня, що було вже давно на часі, та на перешкоді цьому постали причини технічного характеру.

Втім, на моє запитання, чи має він намір присвятити своє подальше життя науці, Андрій Іванець висловився на користь державної служби. Та чому б і ні? Адже скільки на ту науку, зокрема на історію, не молися, її доля і навіть сам зміст визначатимуться в чиновницьких кабінетах. А наука, напевно, як і гроші, полює тишу, а не громадські баталії. І, що найелементарніше, — потребує гідної оплати своїм діям, яку частково можна було б вважати моральним відшкодуванням за те, що подекуди потерпалим їхне сумління.

Бо, скажімо, якщо нардеп Вадим Колесніченко погрожує з телеекрана ув'язнати на 10 років за популяризацію «бандитів», яких історики західного толку звикли вважати своїми національними героями, то цим фактом час реально економити гроші на сухарі.

Тамара СОЛОВЕЙ

Я ВАМ ПИШУ...

ЯЛТИНСЬКИЙ «ДОВГОБУД ІМЕНІ ВАДИМА КОЛЕСНІЧЕНКА»

Вадиме Васильовичу!
Прочитав Вашого листа міністру культури України М. А. Кулиняку № 6-174/2083-2 від 16.11.2012 року, який надрукувала газета «Кримська світлиця» у № 4 від 25.01.2013 р. Приємно, що народний депутат України В. В. Колесніченко читає єдину українську газету в Криму — «Кримську світлицю»!

Прошу Вас, Вадиме Васильовичу, прочитати ще газету «КС» від 2 вересня 2011 року «Українська школа в Ялті: а віз і нині там...». Приємно нам, ялтинцям, було слухати обіцянки депутата Верховної Ради АРК Вадима Колесніченка, що в його рідному мікрорайоні буде побудована школа; недалеко від будинку, де проживав депутат, на вул. Хал-

туріна, школу почали будувати — і що побудовано?
Ви, Вадиме Васильовичу, добре знаєте. Подивіться на фотографію сучасного стану школи-гімназії ім. Лесі Українки у м. Ялта. Ялтинці дивляться на цей каркас уже понад 20 (двадцять!) років і називають його «довгобуд імені Вадима Колесніченка».

Гирослав МИСЯК, ялтинець, голова Конгресу — координаційної ради українців Півдня Криму, голова Всесвітньоукраїнського патріотичного об'єднання «Корона»

7

П'ятниця, 8 лютого 2013 року

Джерела

КС

КОЛОМІЯ. КАРПАТІЯ — 2013

З РОЛЮ ЗИМОВОЇ СТОЛИЦІ КОЛОМІЯ СПРАВЛЯЄТЬСЯ УСПІШНО

(Закінчення.)

Поч. на 1-й стор.)

Прикро, що тепер, коли село наше ніби й розвіло, стало важче з роботою, люди почали виїжджати в пошуках заробітків. До речі, ми передплачуємо «Кримську світлицю» — я і моя сестра, яка живе в Сімферополі. Мій син Ярослав, до речі, колись написав віршик для «Світлички!» Так що ваше видання нам дуже до вподоби, і особливо приємно зустріти власкор газети в далекій від Криму Коломії. Дивуєтесь, звідки у кримчанки така гарна мова? Українську свого часу у вчила як шкільний предмет, але якщо чесно, то мова в нашій родині збереглася завдяки позиції батьків — мама у мене з Перемишля, а тато — з Івано-Франківська. Хоча спочатку були деякі світлоглядні проблеми: коли була дитиною, не усвідомлювала, наскільки важливо зберігати мову своїх дідів-прадідів, зате тепер дуже вдячна батькам. Коли сама стала мамою, то зрозуміла наскільки важливо добре знати мову, бо хто передасть мовну естафету дітям? Однеї школи мало, повинна бути ще й родина! Намагаюся багато читати українською, тому й «Кримська світлиця» в нашому домі дуже доречна.

Поки ми розмовляли, на площу перед ратушею почали підходити учасники майбутнього дійства. Першим був Олесь Доній у формі парашутиста (все реалістично — навіть парашут волочився по сцені!) — так організатори вирішили «обіграти» ту обставину, що Олесь балотувався не у себе вдома, в Києві, а в далекій від столиці Коломії. Таких кандидатів у депутати, зазвичай, називають «парашутистами». Олесь Доній, поки піднімався на сцену, встиг сказати кілька слів: — Вже сьомий рік поспіль ми проводимо фестиваль вертепів. З одного боку, це — підтримка традицій, а з іншого — ми робимо саме «зіркової» вертеп, у якому беруть участь відомі люди — «зірки» політики, літератури, музики, журналістики. У цих вертепах висміюється наша влада. Якщо ви помітили, в останні два роки ми робили саме «зіркової» вертепи в Києві, зокрема, біля Лук'янівського СІЗО. Постійний учасник вертепів Юрій Луценко тепер сидить у тюрмі, а свого часу саме він просив, щоб я зайнявся організацією фестивалю вертепів. Тепер робимо вертепи без його участі, і ця обставина найкраще свідчить про рівень демократії в країні...

Потім надійшла черга Сашка Лірника, який охоче погодився дати інтерв'ю для нашої газети, сказавши, що «Кримська світлиця» знає і поважає. Я запитав Сашка про те, що йому відомо про українське життя Криму. Окрім того, поставив «провокаційне» запитання — як він ставиться до традиційно-історичного (і до нинішнього) різдвяного скупчення всього найкращого, національного саме в Західній Україні? Ось що відповів колоритний козак у папасі:

— «Кримська світлиця» для мене — це одна з найкращих можливостей спілкуватися з

читачами, в тому числі і в Інтернеті. Тому що я завжди заходжу на ваш сайт, а там казки дуже цікаві є, та й мої казки ви часто використовуєте. Я сам колись 15 років прожив у Росії, в Мурманську. Заснував там українське земляцтво — перше в Росії. Знаєте, це складно, але водночас почесно — бути українцем у неукраїнському оточенні... Тому й «Кримську світлицю» я шаную і вважаю її однією з найкращих бойових організацій в Україні. А стосовно усього того «найкращого», що збереглося саме в Західній Україні, то це стереотип, який не відповідає дійсності. Як не дивно, мені в цьому плані дуже сподобався нинішній Дніпропетровськ. І коли у мене були концерти в Донецьку, я теж дивувався — як багато там всього українського! А нам нав'язують стереотип, що в Центральній та Східній Україні уже нічого не лишилося. Ні, і ще раз ні! Наші корені степові, козацькі — всі звідти. Тому всі ми, перш за все, є українцями, а вже потім наддніпрянцями, волинцями чи галичанами. Я категорично не підтримую оцей штучний поділ на Схід і Захід. Ми — велика нація, велика саме своїм розмаїттям! У нас і Карпати, і Причорномор'я, і Полісся, і Крим... Наступна моя казка (і фільм) буде про Крим, про Грицька-Кобилячу Смерть і татарського богатыря Ахмета. Я тісно контактую з кримськими татарами, деякі з них жартома називають мене «національним співцем кримськотатарського народу», адже у фільмі якоюсь мірою буде відтворена їхня історія, ще й показана дружба між українцями і кримськими татарами.

Потім був Антін Мухарський (він же професор антропології Орест Лютий, автор музично-культурологічного проекту «Легітна українізація»). Україномовні слухачі з великою цікавістю слухають його пісні в супроводі анти-тоталітарного ансамблю «Сталін унд Гітлер капут!». Зокрема, це майже одеські за звучанням «Вагони повні москалів» та «Ах, Бандеро, український апостол...» (остання на мотив пісні «Ах, Одесса, жемчужина у моря»); ще є «Лук'янівський СІЗО» (на мотив «Владимирского централа») та багато інших. Взагалі, дуже сміливий проект з огляду на перенасиченість такими термінами, як «москаль», «кацап», «комунаряк» тощо. Та й «специфічної» лексики вистачає. Тож я запитав «професора антропології» Ореста Лютого, як сприймають його пісні в різних регіонах України. Ось що він відповів:

— Для нас ефективність проекту «Легітна українізація» виявилася неочікувано високою. Ми сподівалися, що очікувати на всеукраїнську популярність можна буде приблизно через рік. Але наші ролики вже набирають тисяч переглядів! Запит на проект виявився дуже високим. Ми були на гастролях у Львові, Харкові, Івано-Франківську — скрізь люди сприймають нас дуже добре. Звичайно, є певна різниця у сприйнятті, тому у нас є два

варіанти — м'якший і жорсткіший — для різних регіонів, різних обставин. У Києві та містах Сходу, особливо на відкритих майданчиках, де можуть бути діти, ми використовуємо більш толерантний до публіки варіант. Упродовж концерту ми неодноразово наголошуємо, що «москаль» — це окупант, загарбник, наволоч, великодержавний шовініст, а «хохол» — це запроданець, який співпрацює з «москалем», ментальний і духовний колаборант.

Користуючись рідкісною нагодою поспілкуватися з автором неординарного проекту Антоном Мухарським, ставлю йому й інші запитання. Наприклад, чи не занадто він ідеалізує Нестора Махна і махновщину, адже з точки зору національної ідеї діяльність «батька Махна» була не надто конструктивною. Усякому випадку, порозумітися з Петлюрою він не міг. На це автор ідеї «Легітної українізації» відповів так:

— У нас склалася вже столітня, а може, й більш давня традиція «кучкуватися», розбиватися на хутори. Це і є наш найбільший внутрішній ворог. От ми — нація толерантна, демократична, але поруч з нами тоталітарний сусід, який приходить, коли захоче, і нас поодиночі відстрілює. Бо ми не єдині. Коли мене питають, хто мені дорожчий — махновці чи упівці, я кажу: всі, хто бореться за Україну, для мене «свої». Навіть якщо хтось хоч трішки доброго зробив для України, — і то слава Богу! У нас є конкретні українофоби, проти яких треба об'єднуватися. Бо вони тільки дивляться на нас і сміються, коли українці чубляться одне з одним. Зараз, без сумніву, йде культурологічна, інформаційна, геополітична війна. Вона точиться на всіх гуманітарних фронтах. Звичайно, кримським українцям найважче у цій війні. Вони не можуть почуватися так вільно, як ми тепер тут, у Коломії. Порадити можу лише одне: почастіше вибиратися на Західну Україну, аби відчути оцей справжній український дух! Я сам з Києва, з російськомовної родини. І тому по собі знаю, наскільки важливо долучитися до національних витоків, до джерел. Ми повинні усвідомлювати, що по геополітичному тілу України проходить «розлом» — між Сходом і Заходом. У нас таке спокійне життя, як у Голландії чи дець у Скандинавії, неможливе. У нас два океани буття — європейський і азіатський. Вони сходяться ось тут, в Україні, і ми постійно живемо у вирі. Не було і не буде спокою на цій землі. Ми рятували Європу, зупинивши татаро-монгольську орду. Це було саме тут. Ми першими ставали! Тому продовження прислів'я «Моя хата скраю» мало би бути таким: «...я перший ворога зустрічу». Оцей бунтівний дух, дух неспокою — це наша національна карма. Тому чим більше кримських українців побувають на Прикарпатті, чим більше наснажаться бунтівним, повстанським духом, тим краще буде і для них самих, і для українства загалом...

Мабуть, багато кримчан підсвідомо відчувають правильність слів Антона Мухарського. Треба сказати, що в культурницькому середовищі Коломії у ті дні був дуже затребуваним і режисер з Криму Юрій Хропаченко. Він так гарно й емоційно виступив на презентації книги Василя Нагірного «Коломійський календар історичних дат і персоналій», що йому аплодував увесь зал. Потім він знайомився із священниками, театральними діячами, письменниками та меценатами. Разом з Миколою Солоненком — нашим незамінним гідом по Коломії — ми відвідали оселю відомого в Коломії адвоката Михайла Петріва. Пан Михайло передав для «світличанської» бібліотеки книжки: «Цісарська Коломія» Івана Монолатія, «Січовий батько» (Штрихи до портрета Кирила Трильовського), книжечку прози Анютки Петрів «Холод», аудіокасету — «Антологія поетів Коломії» тощо. А ще у нас була довга цікава розмова — обговорювали перспективи майбутнього культурного співробітництва кримчан і прикарпатців. Я бачив, що театрал Юрій Хропаченко був цілком задоволений поїздкою в Галичину. Перед від'їздом до Сімферополя пан Юрій написав зворушливого вірша і присвятив його Геннадію і Галині Романюкам, які гостинно надали нам притулок на три дні. У вірші Юрій Хропаченко назвав Коломію «чистим джерелом», яке умило його душу:

*Може, не зерно —
мале зернятко
Висіє Господь мені в свята.
Відійшли давно вже
мама й татко...
Я ж, їх син, —
продовжую життя!*

Справді, зимова Коломія готова підняти настрій і наснажити оптимізмом кожного кримчанина, який приїждить на Прикарпаття з чистим серцем. Нагадаю, що подружжя Романюків другий рік є нашими передплатниками, пан Геннадій, як депутат міської ради, є одним з організаторів культурного життя міста. Причому підходить до цієї справи системно, добре розуміючи, що є головним, а що — другорядним. Тепер «світличанин» з Коломії Геннадій Романюк активно підтримує прагнення кримчан ознайомитися з культурою прикарпатського регіону.

Сергій ЛАЩЕНКО

Олесь Доній

Сашко Лірник

Антін Мухарський

«Світличанин» Геннадій і Галина Романюки

Кримчанин Юрій Хропаченко (ліворуч) і львів'янин Сергій Лашченко (праворуч) в гостях у адвоката, мецената української культури Михайла Петріва

(Закінчення. Поч. в № 1-5)

Скоро Микола Рачук пішов у свої справах, залишивши нас удвох. І ось я «з матір'ю на самоті». Лише тепер я поміг: з часу похорону сина вона трохи змінилася — поглибшали зморшки біля вуст, гладко зачесані назад коси припали памороззю. Але привітність і тиха доброта в голосі залишилися тими самими. Миттю згадав Василя рядок «І волосся твоє сумне». Саме зараз так точно пасувало оте «сумне» до маминого лица, погляду, навіть одягу. Але цей мінор швидко розвіявся, як тільки вона заговорила. Відчувалося, що в її душі поєдналася гіркота втраченої материнської гордості. Розпитала мене, наскільки ми були близькими з Василем, про наших спільних знайомих, наперед дякувала за те, що я взявся як редактор за підготовку нової книги поезії її сина. А коли я розповів про свою маму і про те, що поїхав у Черкаси до Василевої мами нібито як до своєї, вона не втрималася... Спалахнула. Присутність Василевої була у нашій розмові, а на стіні під рушником висів його фотопортрет, здається, той, який несли поперед похоронної процесії.

Переді мною сиділа українська мати, Мати Поета, ім'я якого уже звучало над континентами.

Згадуючи про лист у «Радянській Україні», казала: «Ой, які недобрі люди... Та там же моїх слів лише третина. Решту подописували. Соромно перед Васею. Він на несправедливість страшно обурювався. Вночі проснуся та й розкажу йому про все... А потім увімкну приймача, послушаю його голос аж із Америки — часто передають — та так, наче набалакаюся із ним...»

Ганна Федорівна — високої культури жінка. Чомусь Іван Кошелівець авторитетно заявляє, що вона була неграмотною: «Симоненкова мати — неписьменна колгоспниця». То як же тоді сприймати вірш В. Симоненка «Лист»? *Знов листа мені прислала мати, Невеликий лист — на кілька слів. Пише рідна, що навколо хати Наш садок вишневий забілів.*

А в книзі «З матір'ю на самоті» вона говорить Миколі Сому: «Із самого малечку мені думалося вивчитися на вчительку. Закінчила три класи церковнопарафіальної школи в Бібвях, а потім до сьомого класу вчилася в ШКМ — школі колгоспної молоді. А вже потому спробувала вступити до інституту. Потонула на екзамені з математики. Знову пішла до школи — закінчила восьмий клас у Тарандинцях». Якби Василь Симоненко не написав більше нічого, крім поезій про матір, і тоді б він увійшов у історію української літератури. Скільки б не судилося страждати, Все одно блазословлю завжди День, коли мене родила мати Для життя, для щастя, для бди.

У віршах «Лебеді материнства», «З дитинства», «Матері» поет звертається до неї як до мудрої, чуйної покровительки, як до свого старшого друга і порадиці. Навіть коли вони в розлуці, відчувається присутність материнської любові і її добрососідства у неспокійному житті автора. *За тобою завше будуть мандрувати Очі материнські і білява хата.*

Це — Мати, яка виконала високу місію в житті — народила Україні великого поета і виховала його на вірність рідній землі. Він, удебудь тяжко хворим, упередень своєї кончини у листі, адресованому президії правління СПУ, не забув про неї: «...я не можу піти з

«Я ДЛЯ ТЕБЕ ГОРІВ, УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ...»

СПОГАДИ-ЕСЕ ПРО ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

життя, не подумавши про долю сім'ї, особливо матері (*підкреслення мов. — П. З.*). Мати моя працювала в колгоспі 27 років, але, незважаючи на це, змушена вдовольнитися долею «утриманки». Перший день моєї смерті може стати першим днем її жебрацького животіння. Від усього серця прошу Вас не допустити цього і, коли це можливо, виділити їй з коштів Літфонду бодай мінімальну суму, котра б гарантувала її від наглої смерті.

Всі авторські права на мої писання належать моїй сім'ї: дружині Людмилі Павлівні, синові Олесеві та матері — Шербань Ганні Федорівні. 12/ХІІ.63 В. Симоненко».

Мама дістала з шухляди письмового столу дві грубезні папки. «Оце дивіться, вибирайте, що вам потрібно». Я розв'язав стрічки першої папки. Недопрацьовані вірші — буквально по кілька строф чи рядків на сторінці, записи на половинчастих аркушах паперу, замітки... Майже все написано від руки олівцем. Трапляються машинописні передруки. Варіанти рядків, за якими можна простежити робочий хід думок того чи іншого уже відомого вірша. Ось цілі сторінки чорнових начерків знаменитих «Лебеді материнства». Починалося якимись навіть примітивними банальними словосполученнями. А потім справжні муки творчості... Слова переставлялися, закреслювалися... Ішло туго. Неймовірний опір матеріалу. А в результаті — шедевр!

Натрапляю на невідомі вірші «Я юності не знав», «І знову сам воюю проти себе», «Не лицемірити, не чванитись пихато», «Про поезію». Всі тексти переписую на папір, що прихопив із собою. На пошковленій сторінці читаю відомий текст, але чимось він не збігається із уже знаваними рядками. Це вірш «О земле з переораним чолом». Перша і останні строфи залишилися без зміни. Вчитуюся в другу і третю строфи оригіналу:

Українонько! Розтерзана на шмаття, У смороді й тумані гнойовим, Кричиши ти мені в мозок,

мов прокляття

І зайдам, і запродаюцям твоім.

Любове світла! Чорна моя муко!

І радосте безрадісна моя!

Бери мене! У материнські руки

Бери моє маленьке гнівне Я!

Оце справжній Симоненко. Той же варіант вірша, що друкувався в періодиці і в «Земному тяжінні», спотворено, там «погуляла» нечиста сила — з емоційно наснаженого боєм за рідну землю творю залишився «стовп». (За побутуючим тоді видавничим анекдотом, що склався із запитання й відповіді: «Що таке стовп? Відповідь: відредатоване дерево»). Для порівняння наведу книжковий варіант:

Українонько! Гуде твоє багаття, Убогість корчиться і додліває в нім. Кричиши ти мені в мозок,

мов прокляття

І зайдам, і запродаюцям твоім.

Любове грізна! Світла моя муко!

Комуністична радосте моя!

Переписую вірш за Симоненком, хоч досвід підказує, що надрукувати його ніяк не вдасться, адже в цензурі принципи nepopyшні — при перевиданні строго посилаються на текстовий варіант нею ж (цензурою) раніше дозволеній. І жодних розмов!

Натрапляю на невідомий прекрасний вірш «Я». Він за внутрішньою емоційно-психологічною силою ніби є продовженням знаного вірша «Ти знаєш, що ти — людина?», але з глибшим підтекстом. Добре знаючи «смаки» цензури, маю певність, що цілий ряд надзвичайно сильних, майстерно, на класичному рівні написаних поезій опублікувати не вдасться. І все ж я переписую «Некролог кукурудзяному качанові, що згнів на загопункті», «Злодія», «Баладу про зайшлого чоловіка», «Курдському братові», «Суд», «Хор старійшин з поеми «Фікція», «Браму» і ще подібні, окремі з яких з'являлися у самвидаві. Радію, відкривши для себе, а відтак, здається, вдасться відкрити

і для читачів поезії «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок», «Я», «Скільки в тебе очей», «Самотність». Навіть заради цих чотирьох творів варто було їхати в Черкаси.

Другий день ходжу до Ганни Федорівни як на роботу. Ночую в готелі. Папку з переписаними віршами на ніч кладу під подушку, а вранці забираю з собою. У кімнаті залишається тільки чемоданчик із необхідними дорожніми речами.

Другої ночі прокидаюся від якогось гармидеру в кімнаті. Бачу, яскраво горить люстра, за столом, що стоїть посередині, троє чи четверо осіб чоловічої статі. Впало у вічі, що вони просто потворні. Випивають, шумлять, незважаючи, що люди сплять. Глянув на годинника — о пів на третю... Не встиг поворухнутись, як один із них, наче з картини Босха, присадкуватий, у майці, з одвислим животом, широкогоротий, з вивернутими губами сказав упівголоса: «Он не спить». За мить підійшов до мого ліжка з чаркою в руці.

— Слши, випей с нами.

Я, відчуючи щось непевне, відповів їхньою мовою, що вночі оного не вживаю. Наблизився ще один, тицяючи мені в руку чарку, мовляв, вони запрошують по-людськи, бо в них успіх. Назвалися поіменно. Та чи то справжні їхні імена? Після настійливих умовлянь я рвучко встав, не одягаючись, підійшов до столу, сказав, як бували: «Харашо, ребята, давайте!». Простежив — наливали з тієї пляшки, що й собі. Випили. Стало гамірно. У дверях кімнати з'явилася чергова по поверху, строго наказала припинити пиятику, бо змушена буде викликати міліцію.

Цього ще мені не вистачало. Та, скориставшись такою випадковістю, навідріз відмовився від подальшого застілля і ліг у своє ліжко. Звичайно, не спалося. Рано-вранці, вертаючись з умивальника до кімнати, застав того потворного типа біля свого ліжка: він тримав папку з віршами Симоненка, переглядав похапцем, учитувався. Я підійшов спокійно і рвучко висмикнув папери з його рук, сказав, що ганебно читати без дозволу. Він, для годиться, начебто вибачливо щось мимрив...

За якийсь час я розрахувався з адміністратором і зник із готелю.

Дорогою до Києва я не випускав чемоданчика з рук — раз по раз клацав замком, заглядав, щоб переконатися, що папка з віршами в мене. Сам собі казав: «Оце тобі, Петре, твоя поїздка інкогноїти. Наві́вний ти чоловік. Хіба могло бути, щоб у цей час двері будинку, в якому мешкав Симоненко, та не були під постійним наглядом...» Але нічого — півділа зроблено...

Подальша робота над вибраним Василем Симоненка в серії «Поезія» продовжилася моїм повідомленням головному редакторові і завідувачу редакції поезії та першої книжки про наявність у видавничому портфелі неопублікованих віршів поета. Сказати, що вони тим були дуже втішені, не могу. На запитання, де взялися поезії, я відповідав: «Привезено з Черкас».

Щодо упорядкування майбутньої книги скористався звичайним принципом: до першого розділу увійдуть поезії з «Тиші і грому», до другого — із «Земного тяжіння», до третього «Казки», а до четвертого... Як же назвати четвертий розділ? У такому разі завжди радишся з автором... А тут як бути?... Подумки «погомонів» із Василем Симоненком, і він «дав згоду» четвертий розділ назвати «Листи з дороги».

Тепер конкретно про вірші. Всеюго ж не подаси — обсяг книги в 5 аркушів не дозволяє. Отже, відбрати твори найкращі. У поезіях із збірки «Тиша і грім» уже нічого ні відняти, ні додати — працівники-цензори нічим не поступляться. Б'юся над віршем «Задивляюся у твої зіниці». Під рукою маю повен текст цього знаменитого твору (привіз із Черкас) на вісім чотиррядкових строф. У «Земному тяжінні» він кастрований (мовою Симоненка) до чотирьох строф. Єдине, що спа-

дає на думку: на місці викинутих строф поставити рядочки крапок — і царська цензура колись таке дозволяла. Ці позначки слугували своєрідним дороговказом: майбутній досліднику, шукай і зможеш знайти втрачені в тексті місця. Знову ж — редакторське втручання тут зайве, адже текст «Задивляюся у твої зіниці» цензорами вже «узаконено». І, певно, на їхню вимогу у фіналі вірша

Я пролюся крапелькою крові

На твоє священне знамено

епітет «священне» наповнився конкретною ідеологічною барвою — стало «червоне знамено». Відчуваю, як Василь Симоненко, стоячи в мене за плечима, мовчазним зболевим поглядом пробігає по рядках свого вірша, і вже не я, а він водить мою рукою і відновлює останній рядок цієї пророчої поезії за оригіналом. Нечуване зухвальство (політичне!) з боку редактора. За таке по голівці не глядять. Але і в найорганізованіших людей колись та бувають промахи в роботі. На цей раз таке станеться і в цензурі — моєї правки не помітять. (Помітять уже після виходу книжки у світ). Разом із тим можна було подивуватися — до смислово гострих і прекрасних віршів, досі ще не публікованих «Я», «Скільки в тебе очей», «Догматики», «Самотність», не було жодної зауваги. Загальмувалося на вірші «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок». Спершу цензор наполягав, щоб зняти взагалі цю поезію. Довелось піти на компроміс — вилучалася третя строфа, на місці якої я поставив ряд крапок.

Автором передмови до цього видання було запропоновано Бориса Олійника — як поета з іменем, як людину авторитетну, яка часто підставляла своє плече для захисту тієї чи тієї творчої особистості. Так було. До речі, передмовою, що називалася «Не вернувся з плавання...», також утверждувалася можливість виходу збірки Симоненка у серії «Поезія».

Коли працівник Головліту (у побуті — цензор) на верстці поставив штам, наявність якого давала дозвіл на вихід у світ книги, до мене підійшов завідувач відділу поезії та першої книги і заявив, що видання збірки В. Симоненка далі як редактор буде вести він сам. Мовляв, так вирішило начальство. За час роботи над книгою помінялося кілька головних редакторів у «Молоді». І коли мене гнатимуть із видавництва «Молодь», мотивуючи цей інцидент арештом моєї збірки поезій «Князівство трав», я, відстоюючи свої права, звернувся до тодішнього головного редактора (його було поставлено начебто для проведення зміцнення видавничих кадрів, а насправді його зусиллями було звільнено з роботи найкращих працівників), щоб він пояснив, у чому моя тяжка провинна. Він мені сказав: «Тобі тут не працювати! Ми про тебе багато знаємо — антологію білоруської поезії ти як видавав? А Калинця? А Симоненка?».

Тепер я й розкажу — ось так видавав Василя Симоненка. Я не став допитуватися, хто був автором тієї вказівки, відчуваючи, що зробив усе можливе, аби книжка вибраних поезій Симоненка побачила світ. Врешті, та вказівка могла народитися у тих службових інстанціях, у які простому смертному не достукатись.

Після цієї книжки творчість поета не видаватиметься цілих п'ятнадцять років.

Його публікаціями, що з'являлися свого часу під псевдонімами в «Молоді Черкащини», захоплювалися в далеких селах. Так Семен Чередниченко, мешканець села Межиріч на Черкащині, шоразу, перетинуючи веселі, дошкульні, дотепні кореспонденції, байки, епіграми, вигукував: «Оце наш пише! Оце по-нашому!». І з радістю передавав газету сусідам. Коли ж та поверталася до нього, пересилав її синові до Києва. Вірші Василя Симоненка дедалі набирали ширшого розголосу. Зачитувались не лише його поезіями, які часто через відсутність книжок поета переписувалися від руки й поширювалися

серед читачів, відкривалася його проза, що вийшла окремим виданням «Вино з троянд» у Львові вже після смерті автора.

У творчості Симоненка проступає перш за все сільське, а значить, українське начало, яке в зросійщенному місті сприймалося не всіма. Поет став символом і виразником того покоління, яке зналося на тяжкому горі, бо й саме виростало з нього. Звідси і Симоненкова філософічність: «Найскладніша людина проста». Як яблуна без кореня не ростиме і не запліднить, так без праці упослідженого трудівника на землі (читай колгоспника) не проживе владний чиновник, а думка вченого народиться кволюю і не увінчається безсмертними плодами-витворами людського генія. Тому поет проголошує: «Генії! Безсмертні! На коліна станьте перед смертними людьми!». А бабі Онисі, забутій усіма в глухому селі, найзгорюванішій людині, в якої «було три сини» і тепер «синів нема», поет воліє воздвигнути пам'ятник,

Щоб знали майбутні предтечі

в щасливій і гордій обі:

іх горе на утлі плечі

Оніся взяла собі.

Щоб подег її над землею

у бронзі озвенів віки,

щоб всі, ідучи повз неї,

знімали в пошані шапки.

Народність Симоненка-поета не лише в тому, що він стоїть на боці упосліджених, а й у тому, що через його уста проривається гнів народу, який падає на голови тих, хто доводить людей до жалюгідного животіння. «Уже народ — одна суцільна рана». Так, гнів майже завжди неосмислений — його виверження вулканне, він рано чи пізно дає про себе знати. У вірші «Світ який — мереживо казкове!», здавалося б, лагідному за настроєвістю, який, до речі, чимось перегукується з поезією Тараса Шевченка «Світ ясный, світє тихий», раптово натикається на рядок «Дай мені у думку динаміту...» Динаміту? З вибухівкою гра небезпечно — у ній руйнівна сила. Та, відчуваючи настільки звичайного трударя, терпіння якого ось-ось урветься, поет спрямовує вибухову силу свого слова на верхівників: «Тремтїть, убивці! Думайте, лакузи!».

Обережність та поміркованість поета не дозволили б йому ставити питання так руба: «Де зараз ви, кати мого народу?». Ми й нині, на тринадцятому році незалежності України, у нашій же українській господі відчуваємо присутність недоброзичливців-антидержавників. А за часів Симоненка їхні попередники ще ходили в кашкетах сталінського покоро, у френчах із накладними кішнями і в сирих габардинових макінтошах. А їхній паротяг стояв «на запасному путі», готовий будь-коли помчати «в революцію далі», підминаючи під себе людські долі і долі цілих народів. Тож із відстані часу Василь Симоненко бачиться мужнім і красивим у своєму гніві й безстрашії.

Його творчість вийшла за межі побутовізму, за межі модного чтива — вона осяяна світлом української ідеї. Як слово назавжди випсується в пісню, так творчість видатного поета-«шістдесятника» вписана в історію української словесності.

І через сорок років після того, як поет пішов за обрій життя, його щира розмова з українською материзною звучить, наче сказане сьогодні утвердження нашого національного «Я»:

Хай мовчать Америки й Росії,

Коли я з тобою говорю.

Він — один із перших серед затхлого імперського болота, яке кишло перевертнями-рептілями, зором «вিতязя молоді української поезії» побачив блакитне море нашої надії, почав зривати «якорі іржаві», на яких трималися на поверхні догматичні кораблі, оброслі пристосуваннями-черепашками. У морі часу будуть припливи і відпливи покоління, та на кораблі української надії завжди стоятиме молодий передпильнющий, ніжний і гнівний, гострокий Василь Симоненко.

Петро ЗАСЕНКО

2003 р., м. Київ

Щороку 8 лютого у світі відзначається День юного антифашиста, затверджений у 1964 році черговою Асамблеєю ООН. Пропонуємо увазі читачів оповідання кримського письменника Івана Мельникова «Особливе завдання» про юного героя Павлика Ларишкіна, який у роки воєнного лихоліття нарівні з дорослими став на боротьбу з фашизмом.

(Закінчення. Поч. у № 5)

У передмісті Феодосії, поруч з нафтобазою було звалище старих нафтових баків, прозвані розвідниками «консервними банками». Наші літаки намагалися розбомбити нафтобазу, але щоразу їм не вдалося це зробити — старанно замасковані зенітні батареї зустрічали бомбардувальників щільним вогнем. Розвідники одержали завдання: «Пропаяти димарі сусіда», тобто розвідати місцезнаходження зеніток. Німець, глитнувши слину, озирнувся навсідич і пальцем поманив хлопчика до себе.

— Яйки, яйки, ам, ам. Один ам, ам, — промимрив він.

— Чого? — зневажливо перепитав Павлик. — Ага, ам, ам. Ну, будь ласка, жери на здоров'я. Мені на них бридко дивитися.

— Я, я, гут, — вартовий квапливо обдер шкаралупу і засунув у рот цілісне яйце. Так само швидко він розправився і з двома іншими, а потім простягнув руку до пляшки з молоком.

Іван МЕЛЬНИКОВ

ОСОБЛИВЕ ЗАВДАННЯ

— Жери, жери, будь ласка, я ситий, — примовляв Павлик, хоч у самого смоктало під ложечкою.

Попоївши, німець понишпорив по кишенях і сердито буркнув:

— Доннер веттер, найн сигарет.

— А, хочеш курити? — здогадався хлопчик. — Поглянь за козою, а я миттю в магазин...

Так Павлик, назвавшись Гришею, зав'язав дружбу з пикатим рудим Францем Гунтером. Кілька днів поспіль, за годину до початку зміни Гунтера, Павлик приходив на галявинку зі своєю чорною кудлатою козою і очікував свого «приятеля». Перед іншими солдатами гітлерівцев не виявляв дружньої прихильності до хлопчика, та коли залишався з ним сам на сам, спорожнявав торбу «пастушка» і посилав його в село по сигарки чи самогон.

Якось Франц покликав хлопчика на склад і наказав підмести підлогу. Павлик старанно запрацював віником і здійняв таку курацю, що Гунтер розічхався і сказав:

— Ті швидко, швидко. Одна Гріша.

Ферштейн? Їх мало шпацірн... — Гут, гут! Валай, гуляй!

Павлик залишився сам. Серце мало не вискочить з грудей: ось тут поруч ці зелені ящики. Що робити? Хлопчик навшипиньках підкрався до дверей, обережно визирнув. Гунтер стоїть метри за три від складу, палить. Ураз народився план: відкрити ящик, запам'ятати маркування. Глянув навсідич і побачив на пожежному шиті сокирку. Павлик схопив її, підійшов до ящиків і, підваживши довгі металеві штабки, що оперізували їх, одну за одною розірвав. Тихо, дуже тихо підняв кришку ящика... Снаряди! На кожній сигароподібній болванці — яскраво-жовта смуга: «Хімічні!». У Павлика перехопило подих. У цих снарядах не вибухівка... Вони поначинені бойовими отруйними речовинами. Хлопчик швидко закрити ящик і благополучно вийшов зі складу.

...На горіщі однієї з явочних квартир села Спасівка старший лейтенант Ванев вистукував ключем крапки-тире. У розвідцентрі Краснодар з них складала стовпчик цифр. А коли шифрувальник поклав на стіл кодограму «дядька Микола», полковник Соколов не втримався від похвали:

— Ну й молодець «Володя!» — і почав вдруге читати повідомлення про те, що у Крим прибули частини 73-ї хімічної дивізії, і гітлерівці готуються завдати удару по наших десантниках на керченському плацдармі бойовими отруйними речовинами.

Повідомлення негайно передали у Москву і з огляду на виняткову важливість доповіді Верховному командуванню. Про хімічну війну, яку готували фашисти, дізналися усі.

Коли таємне стало явним, гітлерівці не посміли застосувати зброю масового знищення і швидко вивели війська 73-ї хімічної дивізії з Криму. Вивезли й усі снаряди. Тільки після розгрому Німеччини стало відомо, що в снарядах була нова бойова хімічна речовина нерво-паралітичної дії — табун, одна крапля якої вбиває людину.

Гімлер особисто наказав поліцей-комісару Старокримської таємної польової поліції Отто Каушу і його помічнику Клямнту знайти винного у витокі надсекретної інформації. Таємні агенти ГФП-312 збилися з ніг, однак не було за що зачепитися. Нарешті, через Франца Гунтера їм удалося з'ясувати, що поблизу складу якийсь час з'являвся пастушок Гриша, хлопчик років чотирнадцяти з чорною козою. Про свою дружбу з пастушком Гунтер не обмовився й словом. З агентами ГФП Гунтер обійшов усе село, заглядаючи у кожний сарай, але чорної кошлатої кози ніде не було і ніхто не знав про пастушка Гришу.

— Це справа рук партизан, — зробив висновок обер-лейтенант Клямнт, вислухавши мізерні повідомлення агентів. — Так, справа рук партизан! — впевнено повто-

була, щоб ніколи не було війни. Щоб усі ставилися до тебе з повагою, і люди любили одне одного. Розуміли, що людина створена для добра, для мирного і гарного життя...

— Ну й філософія у тебе, — поміхнувся Ванев. — З одного боку, ти хочеш бути військовим і не пустити ворога у свою країну, а з іншого — жодної тобі класової боротьби, жодних конфліктів: і буржуй, і робітник, і фашист недобитий — сідайте за один стіл і сьорбайте борщ з однієї миски. Це, брате, утопія, фантазія, скажу я тобі. І не буде на землі щастя без боротьби за свої ідеали. Ось який у нас зараз ідеал, яке найголовніше завдання стоїть перед радянською людиною? — запитав Ванев і сам же відповів: — Кожен, так, кожен повинен робити все, що від нього залежить, на що спроможний, щоб змійнювати могутність своєї держави, щоб бути завжди готовими дати відсіч будь-якому ворогові, будь-якому агресору.

Далі йшли мовчки. Павлик роздумував над словами Ванеєва. Справді правильно — щастя без

ють документи. Один з них навіть щось понохав у каstrульці козячу грудинку і відразу ж переклав її у свій котелок.

— Коммен комендатур! — наказав фельдфебель. Це був той самий, що колись випив молоко з глечика Павлика.

— Пане офіцере, — мовив хлопчик. — Ви ж перевіряли нас в Ізюмівці, пили моє молоко, пам'ятає?

— Я, я, — байдуже кивнув фельдфебель і штовхнув Павлика цівкою автомата. — Коммен комендатур!

...Іх допитували по черзі: спочатку дорослого й сильного, потім малого й слабого. А вже потім — очні ставки. Обер-лейтенант Клямнт, показуючи на Павлика, кричав в обличчя Ванеєва:

— Він усе розповів про тебе, дядьку Микола. Ти є партизанський розвідник. Ну, зізнавайся, зізнавайся!

Але він не був партизанським розвідником, не був дядьком Миколою, і це означало, що хлопчик стійко переносив катування і нічого не сказав катам.

— Ви брешете, — скипів Павлик, — я вам нічого не сказав.

— Мовчати, щеня! — слідчий Густав Більд ударив Павлика спеціальним гумовим прутом, і хлопчик упав на підлогу. Клямнт уважно вдивлявся в обличчя Ванеєва, у нього був свій розрахунок: можливо, страждання хлопчика розв'яжуть язик цьому здорованню. Та Ванев мовчав і тільки напружувався та зіплював зуби, прикушуючи шок до крові. Потім страшний удар завалив його на підлогу і він упав поруч з Павликом...

Після двотижневих катувань Клямнт дав розвідникам переполюнок і вирішив ще раз перевірити все, що пов'язано з хімскладом.

— Густаве, — звернувся він до старшого слідчого ГФП Більда, — коли затримали підозрюваних, у них вилучили м'ясо?

— Так точно, герр обер-лейтенант.

— Якої тварини?

— Фельдфебель говорив, чи то баранина, чи то козлятина.

— Козлятина? Теплень! Впевнений, це той самий зниклий пастушок. Негайно розшукати Франца Гунтера!

— Неможливо, пане обер-лейтенанте. Гунтер загинув під Керчу під час чергової атаки росіян.

— Та-ак. Ниточка обірвалася, — Клямнт важко опустився у крісло. — Що ж відповів цей Володя на запитання про м'ясо? — пробіг очима протокол Клямнт. — Ага, ось: «одержав за ремонт каstrул». Чи справді вони не зв'язані з партизанами, чи так чітко опрацювали свою «легенду», що не вирвати жодного кільця з кованого ланцюга лжепоказань. А вирвати треба. Треба вирвати зізнання, дідько їх візьми! — закричав Клямнт на слідчого Лампа, який увійшов до кімнати. — Візьміть як слід за хлопчиська, він повинен розкритися!..

З показань військового злочинця Лампа, якого судили в Криму: «Били спочатку руками по обличчю, потім гумовим кабелем по спині і взагалі куди попало. Коли падав на підлогу — продовжували бити чобітьми. Допитували і катували кілька днів. Але вони не назвали свого прізвища, не вказали зв'язки і не повідомили про виконання завдання. Після катувань їх відвезли у в'язницю...».

Іх відвезли у в'язницю, в камеру приречених і кинули на холодну цементну підлогу майже нерухомих.

Корабель імені Павлика Ларишкіна

ДВІ ДОРОГИ

У простоті проявляється Він.
Простоту ускладнюючи,
Ми втрачаємо Його.
А все так просто! (Ригден Джуппо)
*«Доведи Богу, що ти Людина,
і Бог повірить в тебе»*

I. П. Ванєєв. Фото 1943 р.

Ванєєв, пересилиючи біль у зламаний руці, підповз до Павлика. Хлопчик розплющив очі.

— Дякую, синку, — зраненими, зчорнілими від запеченої крові губами прошепотів Іван Петрович. — Від усієї нашої великої Батьківщини дякую тобі за витримку! Сто смертей я готовий був прийняти, тільки б не бачити, як кати знущалися з тебе.

— Я ж солдат, дядю Ваню, — так само тихо, ледь ворухаючи губами, відповів Павлик. — Прикро, не встиг приготувати новорічне рагу. І ще дуже хотілося б подивитися, як наші ялинку прикрасять. Найбільше любив свято Нового року...

І, відвернувшись від Ванєєва, витягнувши з кишені цвях, Павлик почав щось черкати на стіні камери. Коли зійшов місяць і його світло упало на стіну, Ванєєв прочитав: «Завтра нас розстріляють. Прощайте, товариші! Я нічого їм не сказав. Мамо, не сумуй. Я анітрохи не боюся. Володя».

...29 грудня 1943 року старший слідчий ГФП-312 Густав Більд написав цей напис у протокол і проти імен розвідників — «дядько Микола, Володя» — чітко вивів: «Розстріляні».

* * *

За виявлені героїзм і мужність під час виконання особливого завдання юній армійській розвідниці Павлик Ларишкін був нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня. Зразок ордена зберігається у краєзнавчому музеї міста Одеси. У 21-й середній школі Одеси, якій присвоєно ім'я Павлика Ларишкіна, створений музей юного розвідника, де зібрані усі реліквії, пов'язані з життям Павлика і його бойових друзів. Прилегла до школи вулиця також названа іменем юного армійського розвідника.

У день 25-річчя Перемоги радянського народу над німецьким фашизмом у порт Мурманськ прибув корабель, на борту якого виблискував міддю напис: «Павлик Ларишкін». 8 лютого, у Міжнародний день юного героя-антифашиста, на яких би широтах не плавали моряки-ларишкінці, вони прикрашають свій корабель різнокольоровими прапорами і проводять особливе свято — день пам'яті Павлика Ларишкіна. А потім, за давньою морською традицією поминання героя, опускають на воду символічну гірлянду слави на честь юного солдата Перемоги, іменем якого названий корабель.

Володимир МАМАЄВ

Присвячується Павлику Ларишкіну

А МОЖЕ, Й НЕ БУЛО ВІЙНИ?

А може, й не було війни?
А як була — не всім згадати...
Мені ще й досі сняться сни,
Війною вбиті юнь-солдати.
Розвідники... Нема давно.
А я живу, мов поруч з ними,
Бо на війну ходжу в кіно,
Щоб пострічати їх живими.
Ходжу, щоб знов перелобить
Нестерпним боєм, хоч у вірші,
Аби душею не зміліть,
Не розгубити найсвятіше.
Щоб не забути імена
Й себе — хлопча зелене.
Нехай же знову старшина
Суворо гримає на мене.
А може, й не було війни?
А як була — не всім згадати...
Мені ще й досі сняться сни,
Війною вбиті юнь-солдати.

Кожна людина, мабуть, хоч раз у своєму житті ставила собі одне з двох або обидва таких запитання: «Хто я є?», «Для чого мене послано в це життя?»

Питання ОДВІЧНЕ.

Запитав про це у себе і я. На четвертому десятковій свого життя. У зрілому вже віці. Та все шукаю відповіді. Наблизився, знайшов уже підказок достатньо, але душа шемить, не співає.

Тому, як той парубок із казки, пішов за допомогою до мудрих людей, до Вас йду, Люди, — може б, допомогли відповідь знайти. Спочатку поділюсь здобутками своїми.

Народжується Людина. Кажуть, у гріху. Але ж я не бачу, чи є він тут: Бог дарує дитину — всі радіють! Любів торжествує! Весь світ святкує народження нової Людини!

На восьмий день Дух Святий сходить на дитя — і вперше свідомою усмішкою сяє його личко. Перші кроки, перші слова, перші роки...

У батьків одвічне питання: ким стане дитина?

Ми вже майже забули про те, що для кожного з нас є лише два шляхи: духовний та матеріальний. Перший — духовний — до Бога; другий — матеріальний — до Сатани.

Яким піти, куди податись — вирішувати особисто кожному. Велика довіра, вільний вибір, даний нам від Творця, — вирішувати самостійно!

Широким та привабливим бачиться нам шлях до матеріального благополуччя. Він ніби реальний, кожному під силу. Тут «учителів» — легіон, та й «прикладів» більш ніж достатньо: і Генрі Форд, і Майер Амшель Ротшильд та інші. Ніби вони, з простого люду, самі всього здобули в цьому житті. А яка ситна реклама! І «секрет» успіху олігархів уже відкрито: ти тільки уяви, що вже все маєш, і воно в тебе буде!

А як всього цього хочеться: жити в шикарному особняку, їздити на шикарних машинах, відпочивати на шикарних курортах, купатись у розкоші...

І на думку не спадає, що це все ілюзія, марево, дурман. А скільки вищих навчальних закладів, де навчають «менеджерів-управлінців» керувати майже світовим процесом. Тільки після випуску — бац — а роботи немає. Якщо знайшов роботу: «Яке «щастя»!

І не помітив, як поставили «в голоблі». Надягають на очі шори (в переносному, звичайно, значенні) — і ми тягнемо воза сьогодення, який називається «робота-служіння-карьєра-сім'я», аж поки не віддамо всі сили свої, всю енергію. І так до смерті. А після оної — реінкарнація в нове життя, та й знову те саме. Ось це і є воно — матеріальне! В рабстві гривні (Україна), долара (США), рубля (СРСР, а потім Російська Федерація). Якщо уважно подивитись на кожну із цих банкнот, то знайдете там навіть «око наглядове».

Можливо, хтось, а скоріше молодь, ладен буде сперечатись зі мною, заявить, що «бакси дають йому волю». Так це ж ілюзія: дають тобі гроші, а ти — до банку, магазину, ресторану та ін. — і скоренько їх в тебе й одібрали. Що, не всі? Не переживай, то тільки «до завтра». А завтра придумують, як відібрати решту. Не віриш? Очі розплющ та поглянь на всі 360 градусів, а не під кутом 40 градусів.

Гроші придумані для того лише, щоб з нами поцяцкаться!

Можливо, дехто тишить себе тим, що він «потрапив у ойбоу» до розподільників фінансів. То марно. Ілюзія. Почитайте історичні або релігійні документи, хоча майже всі вони редаговані тими, хто владу має. Там у ліпшому випадку, в церковних книгах, почуєте про себе, що ви є раб Божий. А як з рабами вчиняли у рабовласницьку пору? Якщо забули про те, що в школі розказували, то почитайте або в кіно історичному подивіться.

ВІДСТУП: Дуже люблю, читаю-перечитую Шевченків «Кобзар», а особливо його другий заповіт «І МЕРТВІМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОДЖЕНИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЕЄ ПОСЛАНІЄ» з преамбулою до Послання:

«Аще хто речеть, яко люблю Бога, а брата своего ненавидить, ложь єсть. Соборно[є] послание Иоанна. Глава 4, с. 20».

Цікаве ставити наш Кобзар запитання: «Добре, брате, Що ж ти такеє?». Хто забув, прочитай цей шедевр!

ХТО Ж МИ ТАКІ? Чому зазвичай не задумуєшся, обираємо матеріальне, такий примарний ілюзорний шлях, сподобляючись, вибачте, тим свиням у Євангельській Притчі, які, отримавши душі сатанинські, пірнули у прірву, у море.

Адже відкритий нам шлях істинний, духовний — шлях до Бога! Важкий він — це без заперечень. Адаже йде він угору аж до самого

неба. І коли сказано, що людина в поті чола свого буде добувати хліб насущний, то йдеться саме про цей шлях. А «хліб насущний» — то і є Істина, яку Людина може здобути лише через важку працю будівництва в душі своїй Храму Божого.

Звичайно, важка ця справа, але попрацювати над собою потрібно. Не так над собою, як Душі своїй ревізію та реанімацію провести потрібно. Душу Безсмертну та Духа Святого — це ж найважливіше, що ми маємо. Ви загляньте в свою Душу, не стидіться та не бійтесь.

Мабуть, найважче — це прийняти рішення про обрання Шляху Духовного. Здається, що в нашому сьогоденні пройти цим шляхом неможливо. Але ж відома аксіома про те, що де складніше, там простіше знайти вихід. А коли думаєш про нагороду в кінці Духовного Шляху, то радісно на душі стає!

З чого розпочинається Духовний Шлях? Звичайно, із стежини, на якій потрібно навчитись контролювати свої думки. Так кажуть мудрі люди. А допомагають нам цей контроль виконувати молитви до Бога. Ось так одну я отримав із серії книг Анастасії Нових «Сенсей. Ісконний Шамбали».

Отче мій Істинний,
На Тебе Єдиною уповаю,
І маю Тебе, Господи,
Лише про спасіння душі своєї,
Нехай буде воля Твоя Свята
Зміцненням моїм на шляху сім,
Бо життя без Тебе мить порожня.
І лише в служінні Тобі життя Вічне.
Аминь.

Буває часто-густо, коли думки непотрібні заволодівають нашим розумом. У такому випадку психологи радять просто проганяти їх ось такими словами: «Ти не моя думка. Йди геть від мене!». Повірте, такий прийом працює ефективно.

Зраз на перехресті епох, на початку ери Водоля ми отримали можливість віднайти в собі Істину, ту Духовність, яка дана нам від Творця. Відкриваються інформаційні джерела в друкованих засобах і в Інтернеті. А буває й від людей, яких ми зустрічаємо ніби випадково. Не відкидайте нову інформацію. Аналізуйте, душею фільтруйте та приймайте потрібне. А чи дійсно потрібна та чи інша інформація, то в Душі запитуйте. Якщо тьохкає, співає — приймайте!

Людина народжена Індивідуалом, Персоналієм. Тому й шлях до Бога у кожного свій, неповторний, індивідуальний. Хтось йде по ньому через релігію, хтось — самостійно, тобто самовдосконалюючись, само-розстаючи духовно. Якщо випадає можливість отримати ВЧИТЕЛЯ, то це чудово. Але й тут з Душею погоджуйте, щоб не стати фанатом

якогось релігійного вчення. Ловців душ людських — легіон.

У кожного з нас є шанс, можливість в цьому житті, в цій миті зупинитись, схаменутись, струснути наліплений непотріб, прогнати геть думки-паразити, які заволоділи нашим розумом, та посягти в душі своїй зерно Всесвітньої Любові — квітку лотосу-кувшинки! Нехай розцвітає ця квітка — одне з найпрекрасніших творінь Бога! Хіба вона не чарівна, Кувшинка наша, на водяному просторі серед багнаболота? Хіба наша душа не подібна до неї серед «болота повсякденності», в нездоровому, а то й дряхловому тілі? Але ж тіло — то й Храм Душі Людської, а ми навіть про нього не дбаємо. Тому й старіємо не по днях, а по часах.

А завершити ці роздуми хочу псалмом, взятим із Інтернету:

Псалом 1 — ДВІ ДОРОГИ
Блаженний чоловік,
який не бере участі в раді безбожних,
Не стає на дорогу грішних
і не сидить на престолах з кепкунами,
Але його бажання —
в Господньому законі;
і над Його законом він роздумує
вдень і вночі.
Він буде, як дерево,
посаджене біля потоків води,
яке приносить свій плід у свою пору,
І листя якого не опадає.
Він у всьому, що тільки робить,
має успіх.
Не так у безбожних.
Вони — наче порох,
який розноситься вітром.
Тому-то і безбожні не піднімуться
на суді,
ні грішники — на раді праведних.
Адже Господь знає
дорогу праведних,
а дорога безбожних загине.

Іван ФРОЛОВ,
голова Кримського осередку
Волинського братства
м. Сімферополь

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЛЮТИЙ

8

1106 р. — Великий князь Київський Володимир Мономах склав «Повчання» — перший дидактично-художній твір княжої Русі.

Народилися:
1822 р. — Опанас Маркевич, український народознавець, член Кирило-Мефодіївського товариства.
1930 р. — Діана Петриненко, народна артистка України, співачка (лірико-колоратурне сопрано), професор Національної музичної академії України ім. П. Чайковського.

9

1648 р. — Богдана Хмельницького обрано Гетьманом України.

1667 р. — у селі Андрусові поблизу Смоленська укладене перемир'я між Річчю Посполитою і Московською державою, за яким Україна була поділена навпіл (кордон йшов по Дніпру).

1918 р. — війська Червоної армії під командуванням Муравйова після п'ятиденного артилерійського бомбардування зайняли столицю Української Народної Республіки Київ. Жертвами червоного терору в Києві стали кілька тисяч осіб.

1918 р. — підписано Берестейську мирову угоду, згідно з якою Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина та Болгарія визнали Україну самостійною державою.

1942 р. — у Києві гітлерівці за-

арештували Олену Телігу та інших представників української інтелігенції, в основному членів ОУН (Мельника).

10

1900 р. — Миколою Міхновським засновано першу в Україні політичну партію — Революційну українську партію (РУП).

1919 р. — під тиском Симона Петлюри глава української Директорії Володимир Винниченко пішов у відставку.

Народилися:

1773 р. — Василь Каразін, український вчений, винахідник, громадський діяч. Засновник першого у Східній Україні Харківського університету (1805), ініціатор створення одного з перших у Європі Міністерства народної освіти, автор ліберальних проектів реформування державного устрою і народного господарства.

1895 р. — Василь Вишиваний (Wilhelm Franz von Habsburg-Lothringen), австрійський архієпископ, український поет, полковник УСР.

1936 р. — Богдан Горинь, український політичний та громадський

діяч, народний депутат України, журналіст, колишній дисидент.

1947 р. — Євген Савчук, український хорівий диригент, Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, член-кореспондент Академії мистецтв України, голова хорового товариства України ім. М. Леонтовича.

11

1852 р. — Микола Гоголь кидає у вогонь рукопис другого тому «Мертвих душ».

1963 р. — у Києві розпочалася конференція з питань культури української мови. Її учасники звернулися до найвищих органів державної влади з вимогою надати українській мові статус державної.

1989 р. — відбулася установча конференція Товариства української мови імені Тараса Шевченка (тепер — Всеукраїнське товариство «Промісія» імені Тараса Шевченка).

Народився:
1670 р. — Самійло Величко, український козацький літописець.

2003 р. — трагічно загинув народний депутат України Анатолій Єрмак.

12

1918 р. — у Коростені Мала Рада УНР прийняла Володимирів Тризуб як великий і малий герб Української держави.

1936 р. — у Києві відкрилася перша виставка народного мистецтва України.

Народилися:
1526 р. — Костянтин-Василь Острозький, князь, український магнат, воевода Київський, маршалок Волинський, політичний і культурний діяч, один із найзаможніших і найвпливовіших магнатів Речі Посполитої.

1871 р. — Лесь Мартович, український письменник та громадський діяч.

1884 р. — Наталя Полонська-Василенко, одна з провідних представниць державницької школи в українській історіографії, авторка майже 200 наукових праць в царині історії Запоріжжя та Південної України.

1945 р. — у бою з загонами НКВС загинув Клим Савур (Дмитро Клячківський), генерал-хорунжий, головний командир Української Повстанчої Армії.

13

Народився:
1849 р. — Федір Щербина, історик Кубані, ректор Українського вільного університету.

Помер:
1795 р. — Григорій Кониський, український письменник, проповідник, церковний і культурний діяч.

В. Каразін

Багато років передплачую «Кримську світлицю». Читаю сам і передаю іншим. Газета правдива, наступальна і потрібна всім, хто любить Україну. Надсилаю вірш про подію під Крутами 29 січня 1918 року.

КРУТИ

Ох, і круто життя повергає не раз!
Так правдиво відверто,
оголено – круто!..
І стрічає за Ніжином
станція нас,
Як епоха, як символ,
як пам'ять: то – Крути!

І збиралася юнь
у козацький похід:
Школярі-гімназисти,
студенти, курсанти,
Бо бряжчала війна,
і кривавився схід –
Перли в край наш
лихі москалі-окупанти.
Зимний Київ. Двіречь.
Залізничний перон.
Хлопці спіхом займають
довжезні вагони...
Мчить у темні, у вічність,
у вир ешелон,
Мчить у бій за Україну,
назустріч червоним.
Ось і Крути.
Застиг на путі паротяг,
«Криси в руки!» – гукнув
командир Гончаренко,
Хлопці чітко займають
в обороні місця.
По обидва боки,
де видзвонюють рейки.

А від Бахмача
суне червона орда,
Муравйов-окупант
пропонує їм здатись...
Що ж їди, супостате,
собі на біду,
Ми готові свинцем
тебе тут зустрічати.
Кволий ранок. Червоні
навалою пруть.
Тріскотять скоростріли,
регочують гармати.
Ім у відповідь кулі
роями несуть,
Сіють смерть москалям
наші юні орлята.

Цілий день не вщухає
кривавий двобій,
Москальня люто преться
в останню атаку.
От і ніч,
і командує сотник «Відбій!»,
«Всі до потяга!»
Вернем до Києва, браття!»
Й заблукала у полі
студентська чота,
Вийшла прямо на світло,
на станцію Крути,

А її зайняла вже
червона юрба,
І потрапили хлопці
матросам у руки.

Що було там!
Розлючена, зла москальня
Юнаків розпинала,
колола, стріляла,
«Ето вам, самостійники,
дари от нас,
Нет пащаді!
Так наша Расея сказала!».

Вийшов з гурту
рішучий юнак-гімназист,
Заспівав:
«Ще не вмерла Вкраїна,
ні слава, ні воля!»
І проткнув його в серце
катога-садист,
І упав наш спартанець,
як сята тополя.

Гучна слава про юних
захисників Крут
не пропала, не стерлась –
полинула світом.
На Аскольда могилі
лежите ви тут –
«Вмерли хлопці
в Новім Заповіті!»
Триста нових спартанців –
як вірність добі,
Вірність неньці-Вкраїні,
сумлінню, присязі...
Тож у наших серцях,
у труді, боротьбі
Хай герої-крутянці
навчать нас звитязі!

Святослав **ВАСИЛЬЧУК**,
просвітянин
29.01.10 р. – 15.03.12 р.
ст. Крути – м. Березне
(Чернігівщина – Рівненщина)

ЛЮДИНА СЛОВА

Наш час – це час сучасних технологій, високих швидкостей та швидкоплинності. У цьому вихорі рідко зустрічаються люди, які можуть встигати все. Ми знаємо таку людину – це депутат Верховної Ради АРК Валерій Васильович Гриневич, який, незважаючи на свою зайнятість, завжди знаходить час на спілкування з людьми, уважно їх вислуховує, допомагає кожному, хто до нього звернувся. Це свідчить про те, що він – людина свого слова.

Коли ми звернулися до Валерія Васильовича з пропозицією підтримати ініціативу про річну передплату га-

зети «Кримська світлиця» для десяти шкіл Сакського району, він не відмовив. Він знає, що майбутнє за підрослаючим поколінням, а виховання цього покоління – велика, відповідальна справа, якою займаються наші талановиті вчителі.

Ми щиро дякуємо Валерію Васильовичу за його розуміння, підтримку та опіку. Нехай удача завжди його супроводжує!

Вчителі української мови та літератури Сакського району

Редакція «Кримської світлиці» також сердечно дякує Валерію Васильовичу Гриневичу за підтримку! От якби у кожному кримському районі знайшлися у Вас послідовники!

ПОКИ ЩО ДЕСЯТЬ. ДАЛІ БУДЕ!

Шановний пане головний редакторе, повідомляємо вам, що наша Таврійська благодійна організація Осередку вивчення української діаспори (ОВУД) передплатила поки що 10 примірників газети «Кримська світлиця», а згодом передплатимо більше.

Ваша газета цікава, по вінця наповнена духом нашої української національної культури, в якій чітко визначається ідея нації – державність, свобода слова, справедливості.

А ще просимо повідомити читачам про щогорічних лауреатів Всеукраїнської літературної премії ім. Яра Славутича за кращий твір у жанрі поезії, прози, есеїстики, літературознавчих досліджень з проблем утвердження нашої державності і демократії. За рішенням журі лауреатами стали:

1. Микола Каляка, член НСПУ, за книжку біографічних нарисів і літературно-художньої публіцистики «Збуджені херсонським альманахом «Степ» («Просвіта», Київ – Херсон, 2012 р.);

2. Лана Світ (Світлана Параскевич), кандидат педагогічних наук, посмертно за рукописну збірку поезій «Життя триває». Дипломи лауреатам вручив голова журі, професор Іван Лопушинський.

Микола ВАСИЛЕНКО, член НСПУ, м. Херсон

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ «КРИМСЬКУ СВІТЛИЦЮ»!

Дорогі земляки!
Передплачуйте
«Кримську світлицю»!
Зі «Світлицею» вам
веселіше в Криму
буде жити!
Від «Світлиці» у вас
будуть світлі і радісні лица,
Рідне слово в душі
оживе, розцвіте, забринить!
Зі «Світлицею» ви –
і щедріші, й духовно багаті!
І відчуєте, як
Україна стає на крило.

Хай «Світлиця» заходить
у кожен світлицю і хату,
В кожне селище, місто,
в найдалше сільце і село.
Дорогі земляки!
Передплачуйте
«Кримську світлицю»!
Це ж для вас рідне слово
в газеті плекаємо ми.
Хай же смутку не буде
на ваших замріяних лицах,
І у скрутні часи
залишаймося завжди
людьми.
Українці мої!
Пам'ятайте:
є «Кримська світлиця»!

Це газета для вас,
це газета в Криму для усіх!
В цій газеті любов
до Вітчизни-України
іскриться,
В ній і пісня народна,
й козацький
розкотистий сміх!
У «Світлиці» для діток
для ваших пульсує
«Джерельце»,
Тут і «Будьмо!» юнацьке,
Й український
гартований «Спорт».
Рідна пісня і вірш
вам зіграють і душу,
і серце.

Тут і гумору ківш,
і програма «TV»,
і «Кросворд».
Тож читайте, любіть
свою добру і мудру
«Світлицю»,
Зі «Світлицею» вам
веселіше в Криму
буде жити!
Від «Світлиці» у вас
будуть світлі і радісні лица,
Рідне слово в душі
оживе, розцвіте,
забринить!

ЗАПРОШУЄМО ДО БІБЛІОТЕКИ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

Є. І. Голибарад. «Кучмізм і кучмономіка». Документальна оповідь про афери корумпованої влади. (Київ, Університетське видавництво «Пульсар», 2005 р.).

Визначення кучмономіка – як особливий український (можливо, краще було б сказати: антиукраїнський) варіант посткомуністичної корупції – вперше впроваджено автором у сучасну лексику української мови в статтях з економічної тематики, опублікованих у газеті «Вечірній Київ» 1994 року.

Впродовж десяти років автор по-

стійно, послідовно, на численних прикладах, явищах і тенденціях української дійсності розкривав у своїх публікаціях прояви і системну суть кучмономіки.

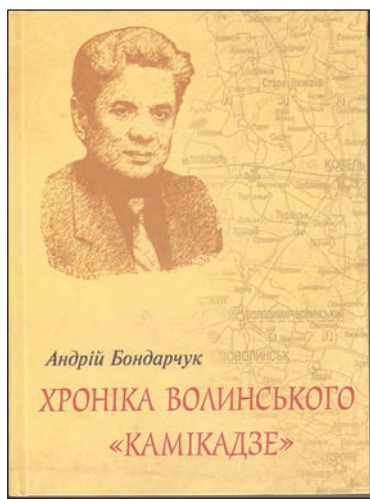
Здавалося б, після Помаранчевої революції вже навіть згадка про кучмономіку не має жодного сенсу; адже все це – в минулому. Здавалося б... Проте продовжують існувати й активно функціонувати апологети, жерці та прибічники цього антиукраїнського варіанту посткомуністичної корупції, котрим кісткою в горлі стоїть наша незалежність.

Тим більше, що багато хто з них має промосковську шовіністично-імперіалістичну орієнтацію. В їхні плани зовсім не входить успішний національний, демократичний, економічний, соціальний і культурний розвиток України і українців.

Видання розраховане на всіх громадян України, котрим не байдуже, що відбувається нині у світі, й котрі не лише мріють про справжнє світле майбутнє нашої Батьківщини, а й докладають зусиль до усунення злих перешкод, побудованих із брехні й облуди, на дорозі до цього щасливого майбутнього.

***
А. І. Бондарчук. «Хроніка волинського «камикадзе». Бурхливих десять літ. (Київ, Видавництво імені Олени Теліги, 2012 р.).

Ця книга – живий подих історії, спогад і аналіз учасника бурхливих подій, які призвели до краху могутньої комуністичної імперії, її партії, народження незалежної держави Україна. Автор подає матеріали з

епіцентру могутнього всенародного руху, яким на той час була Верховна Рада України, аналізує, розмірковує про причини, які завадили і заважають молодій державі стати до числа високорозвинутих, цивілізованих, правових країн Європи.

Книга розрахована на широке коло читачів, яким не байдужа доля України.

***

П. І. Мазур. «Діти наші, діти...» Хроніка одного року. Документальна повість. (Маріуполь, Видавництво «Азов'я», 2012 р.).

У 1922 році нечуваний голод охопив Україну. Не обійшов він і Маріупольщину... З того недоврого часу минуло дев'яносто років. Але сумління не дозволяє нам забути ту національну трагедію. Першими жертвами того рикотворного лиха стали діти, тисячі, сотні тисяч дітей. Їм, невинним жертвам, і присвятив свою документальну повість-

хроніку «Діти наші, діти...» автор. Хай вона буде нам, дорослим, нагадуванням і пересторогою: таке ніколи й ніде не повинно більше повторитися.

Книга адресована масовому читачеві, усім, хто цікавиться історією рідного краю.

Підготувала Любов СОВИК

Шановні читачі! Ці книги київського видавництва «Книга Роду» ви можете придбати у Сімферополі з нашою допомогою (довідки за тел. 099-966-66-50): В. Винниченко «Відродження нації»; П. Григоренко «Вітер зустрічний»; О. Кошиць «З пісню через світ»; Т. Бульба-Боровець «Армія без держави»; Н. Махно «Сповідь анархіста»; Ю. Тютюнник «Записки генерал-хорунжого»; Е. Юнгер «На Мармурових скелях»; В. Винниченко «Поклади золота»; М. Гоголь «Тарас Бульба»; В. Шкляр «Залишенець»; М. Гоголь «Програми твори. Хрестоматія II»; В. Скотт «Програми твори. Хрестоматія III»; М. Еме «Неймовірні оповідки kota, що сидить на гілці»; М. Паньоль «Спогади дитинства»; Е. Шюре «Великіє посвященні»; В. Сахно «Циркулятор»; О. Чорногуз «Воскреслий із мертвих».

УВАГА: КОНКУРС!

«Джерельце» оголошує конкурс на **кращий фантастичний** (але щоб було схоже на правду!) **твір про те, якою наша Батьківщина** (місто, село, вся держава) **буде через 20 років**. Поки що головний приз — оця ялинка (*на фото*), яка вся зроблена із цукерок (це поки дядьки-спонсори «стягнуть» на ще один велосипед!). Надсилайте на адресу редакції ваші вірші, статті, новели (бажано не більше двох стандартних друкованих аркушів) звичайною або електронною поштою, докладіть до них свої фото та вкажіть контактні телефони. **Конкурсні роботи прийматимуться до 1 березня**, кращі з них будуть опубліковані. Успіхів вам!

ЗБЕРЕЖІМО ЛЮДЯНІСТЬ!

Майбутнє... У когось це слово викликає загадкову посмішку, у когось — благоговійний страх, у когось — справжній інтерес, а хтось залишається байдужим до нього і вважає його просто частиною життя.

Чи знаєте ви Україну справжньому? Україна — це затишна оселя, маленька тиха хата, запах свіжого домаш-

нього хліба та щедрий стіл... Україна — це широкий степ, воля, спів жайворонка і гори... Україна — це безмежне небо, яскравий місяць, маленькі зірки, прохолодно-душне повітря, сповнене пахощів та мрій... Україна — це хлібне поле, це яскраве сонце, це спів солов'я, це гостинність, це історія... Але цілком можливо, що Час змінить і це,

адже він багато що змінює, і Україна не є винятком.

Через двадцять років у кожному домі окрім побутових машин-автоматів може бути і робот-домовик, який буде замість господарів займатися хатньою роботою, чим полегшуватиме життя людини. Можливо, інженери винайдуть новий вид транспорту, і ми зможемо ще швидше пересуватися на будь-які відстані. Можливо, астрономи відкриють життя на інших планетах, у чужих галактиках. Можливо, винахідники винайдуть нові засоби комунікації, і діти вчитимуться за їхньою допомогою.

Проте все це зовнішнє.

Я вважаю, що головна реформа, яка повинна відбутися у житті людини, — це його самовдосконалення не тільки на фізичному, але й на духовному рівні. Людина повинна розуміти: усі технології полегшують життя, надаючи можливість ледарювати. Існує імовірність того, що таким чином людина перетвориться на тварину.

Цього не можна дозволити. Щоб зберегти свою людяність, люди повинні стати розумними, працелюбними, чуйними, милосердними, — тобто іншими, не такими, якими вони стають зараз. Можливо, ця боротьба із спокусою і є наша головна мета у майбутньому. Давайте ж разом пам'ятати про це і гордо нести стяг з ім'ям справжньої Людини.

Ольга ДЕЩЕНКО,
6-Б клас гімназії № 1
м. Сімферополь

ЩО ТАКЕ ДОБРО?

Люди часто ставлять це запитання. Настав час і мені замислитися над ним. Яку людину можна назвати доброю? Я вважаю, що добра людина — це людина, яка робить людям приємно, надає іншим допомогу і не чекає замість цього нагороди. А я добра людина? Чи можу я бути доброю людиною? Думаю, що, скоріше за все, так. Допомогати людям, забезпечувати їм щось, але без вигоди для себе. Це складне питання, в моєму житті мені доводилося допомагати тільки моїм найближ-

чим людям. Доброта — це не лише допомога комусь, для мене доброта — це хороша поведінка на уроці, готовність до уроку, прийти на урок вчасно. Я тільки зараз замислилася, що означає для учителя хороша поведінка учня на уроці. Добро і добрі вчинки — це не подвиг, а звичайна поведінка для кожної людини. Недаремно існує прислів'я: «Зроби добро, і воно обов'язково до тебе повернеться!»

Карина ПЕТРОСЯН,
9-Г НВК «Школа-лицей» № 3
м. Сімферополь

УСЕ НАЙКРАЩЕ — ДІТЯМ?

Наша школа I-III ступенів № 3 у місті Шолкіне Ленінського району в Криму вже 9 років тимчасово перебуває в «полоні» міської російськомовної школи № 1. Наша — на другому поверсі, а на першому і третьому — російськомовна школа. Всі наші намагання нашу школу № 3 перевести в окреме крило школи № 1 успіхів не мали. Якби це була російськомовна школа, не сумнівайтесь, що кошти на капітальний ремонт були б знайдені негайно і діти давно вже навчалися б у належних умовах.

Та незважаючи на це, педагогічний колектив школи № 3 щороку випускає в світ достойних громадян: у 2011 році з 16 випускників 13 вступили до ВНЗ на бюджетну форму навчання. Цього року випускників буде 10, і про одного з них — Богдана Гальчика (*на фото*), котрий є гордістю школи, я й хочу розповісти.

Кажуть, ім'я, дане при народженні, закладає основи майбутньої долі. Чи думала мама про це, коли дарувала своєму синові таке славетне для України ім'я — Богдан? Адже багато років наш учень є призером II та III етапів

Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури, конкурсу імені Петра Яцика, учасником II етапу олімпіади з краєзнавства та економіки. Він посів третє місце в республіці (III етап) за захист робіт Малої академії наук України в секції «Соціологія», за що отримав стипендію Верховної Ради Автономної Республіки Крим та став дійсним членом МАН. Також Богдан є цьогорічним переможцем II етапу МАН у секції «Географія» та пише наукову роботу для подальшої участі у третьому етапі на тему «Географія злочинності».

Але незважаючи на те, що він — людина інтелектуальна та дуже зайнята, про що говорять його успіхи, наш Богдан ще й лідер у всіх шкільних заходах, бо і головний Дід Мороз школи, і незмінний діджей, і прекрасний ведучий усіх урочистих подій, і постійний помічник учителів у комп'ютерній справі, і організатор спортивно-масових заходів — це все він.

Маємо таких дітей у нашій державі, які навчаються в нелегких умовах і отримують в україномовній школі ліпші знання, ніж у російськомовних, де все є для учнів. Ми, батьківський комітет і вчителі україномовної школи I-III ступенів № 3 м. Шолкіне, звертаємося до бізнесменів України: якщо влада не бажає, щоб українські діти навчалися рідною мовою, то, може, хоч ви допоможете відремонтувати вільне крило школи № 1, і тоді наші вчителі і дітки відчують увагу до себе, як і має бути в державі, де так часто проголошують, що все найкраще — дітям...

Від імені батьківського комітету школи № 3 —
Г. М. ЯЛОВИЙ

м. Шолкіне, АР Крим

ВСІ ПРОФЕСІЇ ВАЖЛИВІ

Підраховано, що в світі існує більше сорока тисяч професій, найбільш поширених — близько тисячі. В цьому великому світі професій деякі школярі — як мандрівники, що заблукали. Що сьогодні вони знають про них? Які вимоги ставляться до представника тієї чи іншої спеціальності? Які умови його праці, скільки він заробляє? Таким чином, вибір професії — завдання з багатьма невідомими.

У 16-17 років починається активний пошук і вибір майбутньої професії. Успішність цього вибору залежить від того, наскільки широко може ознайомитись підліток зі світом професій і спеціальностей, наскільки об'єктивне уявлення отримає про майбутню трудову діяльність.

Хто найпотрібніший і хто найважливіший, яка професія? Сперечатися можна довго. «Всі

професії важливі, всі професії потрібні» — під такою назвою в Дитячій бібліотеці ім. В. Орлова пройшла медіа-година для учнів спецшколи-інтернату № 2. Слайд-презентація викликала неабиякий інтерес. «Куди піти навчатися?», «Яку професію обрати?», «Які спеціальності потрібні сьогодні?» — ці питання, що хвилюють майбутніх випускників, були докладно висвітлені.

Діти взяли участь у конкурсі «Безлюдний острів»: склали список з десяти професій, які є найнеобхіднішими для того, щоб вижити на безлюдному острові. А документальні фільми, в яких розповідається про професії будівельника, зварника, автомеханіка, гончара, ювеліра, кондитера, перукаря, ознайомили ближче з цими спеціальностями.

О. В. КАРАСЬ,
головний бібліотекар відділу мистецтв КРУ
«Дитяча бібліотека ім. В. Орлова»
м. Сімферополь

ПРОБА ПЕРА

«ЛЕТИ Ж, МОЯ ПІСНЕ, ДО РІДНОГО ГАЮ!»

У магії очей твоїх
Яксь таємна сила.
Жагуча пристрасть грала в них
Й мене заповонила.

Щораз з'являвся образ твій
І неповторні очі
У дивному якомусь сні,
Мов тихий погляд ночі.
В їх загадковій глибині
І сонце хоче грати.
А як же хочеться мені
У них весною стати!

Лети ж, моя пісню, до рідного гаю,
Там сонце червоне край неба палає.
Там місяць і зорі
ще в хованки грають.
А квіти ранкових цілунків чекають.
Там ніжний світанок перлини кидає
У трави зелені, і в шум водограю.
Проміння ласкаве у небо пірнає
І з див світосаяйних
цей день починає.

Цілував схід сонця небо,
Мрії він будив чарівні.
І цей світ фантазій дивних
Зберігала я для тебе.

Всюди слід я твій шукала,
В серці образ твій плекала,
Вогником зірок займалася,
Над твоїм вікном палала.
Я співала тиху пісню,
Кликала тебе з собою.
Розливалася рікою,
Вітерцем блукала в лісі.

Уночі лукавий місяць
Бачив те, як я страждала,
Сльози мрії забирали.
Ти не чув моєї пісні!
Захопив дівочі мрії
Темний, чорний погляд ночі,
Бо твої порожні очі
Зруйнували всі надії!

НИЖНІСТЬ
Ніжністю казкового світанку,
Сяйвом кольорової роси,

Розстелились шовком
запашного ранку
Образи весняної краси.
Нижний промінь
пестить серце дивно,
Що, як птах, летить у небеса.
У думках, мов пісня
таємнича, лине
Легка і повітряна весна.
Вітер непостійний обіймає
Сад далеких і рожевих мрій,
Що вогнем бажань палає...

і згасає,
Як єдиний помах наших вій.
Та займаються казковий світанки,
Бачать очі сині небеса.
І приходить знову
дивовижним ранком
Ніжна й зачарована весна.
Ганна ТРЕТЬЯК,
учениця 11-Б класу
загальноосвітньої школи № 43
м. Сімферополь

В ОГРОМІ — ДОРОГОЮ ГРОМУ

Дорогою грому... Саме таким був життєвий і творчий шлях цього непербутного українського поета, який, за влучним висловом нашого сучасного літературного критика Юрія Коваліва, справді був «поетом метеорного лету», траєкторія творчості якого навично лишилася в серцях і пам'яті вдячних нащадків, повсякчас спраглих до духовно цілісного художнього слова.

Ортодоксальна офіційна критика часто-густо, а точніше — постійно заангажовано, на одне лице являє

...Знайомство було несподіваним. Посеред літа 1988 року у легкому костюмі зайшов якимось до Кримської організації СПУ вже не молодий, але досить жвавий чоловік і, кинувши оком, сказав одному з присутніх: «Ну що, буду тебе малювати», а потім несподівано перевів погляд на автора цих рядків, проказавши: «Ні, тебе!». Пізніше я взнав (хоча чув і раніше), що це художник Олександр Влизько, рідний брат Олексі, живе в Сімферополі. Отак ми й знайомились. Але й досі, читаючи книгу його спогадів про брата «Налятний сонцем» (К., фірма «Віпол», 1994 р.), де є такі слова: «Брат, Георгій Шкурупій, Михайло Семенко, Микола Куба і я йшли гуртом по Хрещатику...», просто не вірились такій далекій в історичному часі відстані між тими, 20-ми, і нинішніми роками.

Тож можемо тепер — з перших уст — пролити світло на деякі нові риси, неточності у фактах і трактуванні життя і творчості поета.

Бо вельми сумно, коли іноді солідні установи часто-густо послуговуються неточними біографічними даними митців у той час, коли вони стали досить відомими, як трапилося з Олексом Влизьком.

Маю для прикладу надісланий мені люб'язно завідувачем відділу української Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка В. О. Ярошиком 05.12.2000 р. бібліографічний покажчик «Український письменник Олександр Влизько (1908-1934)», в якому подаються старі факти біографії поета, хоча покажчик вийшов у 1999 році (м. Харків).

У своїй вступній статті упорядник покажчика Т. В. Гологорська могла б уникнути прикрих непорозумінь, ознайомившись з моїми першими статтями про Олексю Влизьку як в журналі «Слово і час», так і в харківській газеті «Слобідський край» за 1992 р.

Тим паче, ці уточнення вже були вірно проілюстровані в «Історії української літератури ХХ століття. Книжка перша» (К., в-во «Либідь», 1993 р.), примірник якої з автографом В. Мельника, завідувача відділу літератури ХХ століття Інституту літератури НАН України, був 07.10.1994 р. подарований рідному брату Олексю Влизьку — Олександру Федоровичу Влизьку, який 25 березня 1995 р. передавав мені з теплими словами нового автографа: «Передаю з глибокою вдячністю цю книгу моему другові Федору Степанову».

Бо з братом Олексю Влизьку у нас довгі роки тривали дружні творчі і житейські стосунки, і я дуже гордий, що він, відійшовши в дальній світі, таки полишив мені свій безцінний дарунок, намалювавши мене.

Найперше — місце народження Олексі Влизька. Які дані ми мали упродовж десятиків років? Читач переконується, що вони сакраментально суперечливі. Так, А. І. Костенко в книзі «Із поезії 20-х років» («Радянський письменник», К., 1959 р.) пише: «Влизько Олександр (1908-1934) — народився в с. Сигнаївці Шполянського району на Київщині». Л. Новиченко у своїй статті «Поет несподіваної пісні» (книга — О. Влизько. «Вибрані поезії», «Радянський письменник», К., 1963 р.) дає інші дані: «Олександр Федорович Влизько народився 17 (4) лютого 1908 р. у м. Новгороді, де працював тоді його батько — дрібний службовець, згодом — народний учитель».

нам творчі портрети митців. Лискучий глянєць заідеологізованості наскрізь пронизував, нівелював їхні літературні набуток, а то й всю спадщину.

Справедливо писав у своєму вірші «Пам'яті Олексі Влизька» його рідний брат Олександр:

*Даремно спокоею шукати,
Хоч брата й випрадав Хрущов,
Мені й по смерті смерть питати:
Поета вбито. А за що?*

Постараємося розкрити це питання, викарбуване відчайдушним криком душі.

(До речі, з оцим «службовцем» буде в сім'ї Влизьків трагічний курйоз, але про це — пізніше). Цю ж дату народження помилково повторює М. Слабошпицький у статті «Україні й годині своїй...» у першому томі «Української літературної енциклопедії» (1988), а за нею повторює й В. Брюховецький («Літературна Україна», 13 червня 1991 р.), — де стверджується, що О. Влизько народився в с. Коростень Новгородської області. Але там такого населеного пункту, як на Житомирщині, немає і ніколи не було: на березі озера Ільмень є Коростинь.

Батько поета Федір Костьович Влизько походив з бідної кріпацької сім'ї села Сигнаївки (її часто перекручують на Сигнаївку — див., напр., статтю Л. Новиченка) Шполянського повіту (нині Черкаської обл.). В архівах Олександра Влизька я бачив малюнок хати столітньої давності, де жив батько братів — Олексі й Олександра. Був у них і наймолодший брат — Авенір. Замолоду батька віддали у монастир. Потім він виїжджає до Новгороду, де в церковному хорі знайомиться з Марією Іванівною Григор'євою, росіянку, яка походила з міщанської сім'ї (народилася в Новгороді). Згодом Федора Влизька переводять на посаду псаломщика на станцію Боровийонка (вона й зараз існує неподалік іншого залізничного центру — міста районного масштабу Окуловки), у тій Боровийонці й народився Олександр Влизько. Подружжя після шлюбу священник записав на російській копилі — Влизькови, що було нерідко в імперській Росії (так Костомари стали Костомаровими, Охріменки — Єфремовими, Донці — Донцовими тощо).

У 1917 р. сім'я Влизьків переїжджає в Сигнаївку. Започатковану на Новгородщині освіту Олександр продовжує в м. Городищі і в с. Лебедині коло Чигирини — в гімназії, потім у вищій початковій школі. Далі здобуває вищу освіту в Київському ІНО на мовно-літературному факультеті.

Як стверджував брат Олександр, Олександр вже з трьох років почав читати, в сім — складати вірші російською та українською мовами.

У тринадцять років сталася перша житейська трагедія. Один з братів, Авенір, потрапив на ковзанці в ополонку й згодом помер. Інші рятували його і захворіли. Олександр, молодший до старшого брата на 2 роки, оклигав. Був над прірвою життя й Олекса, та не дала йому вмерти мати, повертала до життя, як могла. Олекса вижив, але безнадійно оглух. Глухота виявилась невільковною. Відтоді молодший брат Олександр майже завжди при ньому.

Певний час у сім'ї панувала злагода. Та батьку подобав окувиту, почав піднімати руку на матір. Олександр попередив його, просив зупинитися. Зрештою терпець урвався, і 1924 року мати з дітьми переїжджає до Києва, де вона влаштується прибиральницею у клініку на розі Короленка і Шевченківського бульвару. Жили в церкві, обладнавши там собі куточок.

Цього ж 1924 року О. Влизько вперше поніс свої, писані російською мовою, вірші до редакції київського «Більшовика» — органу губпарткому. Українські вірші він писав зі словником у руках до 1926 року. Як відомо, перший — «Серце на нурд» було надруковано в журналі «Глобус» (1925 р., ч. 22). Із вдячністю

за підтримку Олекса потім завжди заявляв, що «Глобус» і «Пролетарська правда» виховали його. Поет належав до літературної групи «Молодняк», потім до ВУСПП, пізніше співробітничав у журналі М. Семенка «Нова Генерація», звідки скоро вийшов, написавши «Відречення» від футуризму разом із другом Гео Шкурупієм.

Не збираємося детально характеризувати поетичні збірки О. Влизька. Про першу — «За всіх скажу» (1927 р.) — говорено чимало. Вже тут він зрілий поет, свідомий свого покликання і соціального призначення: «І тепер мене на покуті / Посадовлять для пісень».

А у вірші «Поетові» з молодечою запальністю закликає митців сміливо вливатися в життя, бути в його передових лавах. І сам поринає в той вир: їде на Дніпрельстан, до шахтарів Донбасу, де працював робітником його родич Іван Влизько. Звичайно, скрізь їздив з братом Олександром, який, до речі, ілюстрував обкладинки його книг «Гех Дойтшлянд» (1930 р.) і «Живу, працюю» (1930 р.).

Оригінально й точно сказав Олекса Влизько про своє поетичне покликання в програмному вірші однойменної збірки — «За всіх скажу»:

*Поети з велетнів, що світ творили!
І хоч сапати з нас знуцалися у віках,
Та ми жили... без сліз... і ми терпіли.*

Того ж 1927 року виходить друга збірка О. Влизька «Поезії». Потім — дворічний інтервал, творчі пошуки.

Тему творення, людської оновлюючої праці продовжує поет у збірці «Живу, працюю». Він вимогливий до себе — в передмові до збірки чесного, самокритично зазначає: «Книга «Живу, працюю» — тільки етап і шукання нових форм. Можливі помилки і збочення. До певної синтетичної рівноваги ще далеко». Що, власне, означає: до повного поетичного самовираження і саморозкриття як митця і людини автор ще йтиме колючими тернами життя.

Кабінетом О. Влизька всі називали невеличку кімнату підвального приміщення в будинку на Стрілецькій вулиці в славнозвісному «будинку Булгакова». Звідси поет піде на Голготу.

За характером, як згадував його молодший брат Олександр, Олекса був рвучким, темпераментним. Це відчутно і в його творах.

Поезія була суттю життя Олексі Влизька, і поза нею він себе не уявляв. Показовим у цьому відношенні був його відкритий вечір у Київській філармонії, де публіка дуже прихильно приймала його вірші, прочитані артистом Ватулою (вступне слово зробив Олексій Полторацький, його тезко і друг).

— Товаришу Полторацький! Запитайте у Влизька, чи вважає він себе за великого поета, — запитував знайомий голос.

— Не вважаю! — скривився. — Я — найменший з найбільших.

— Тоді чого ж він не покине писати?

Очі Олексі налилися холодною злобою:

— Якщо я покину писати, я вмру! Це згадував брат Олександр.

Багато чого не зміг зрозуміти юний поет, проте вперто торував свій шлях до істини. Як пише брат Олександр у передньому слові до книги спогадів «Налятний сонцем», — «просякнуйти одночасно любов'ю і

ненавистю, він жадібно, свідомо, саможертвовно тягнувся до життя в складному багатомірному світі, ні на хвилину не забуваючи один раз дану собі клятву: осягати вогненным словом людей і землю, на якій жив».

Він і особистою поведінкою та етикою засвідчував ширість і доброту душі: холодної зими дає Григорію Косинці своє пальто; коли батько пориває з церквою і приїжджає в Київ до сім'ї, він прощає йому колишні грубощі і влаштовує на роботу.

Про свої політичні погляди Олекса одного разу ясно сказав братові: «Просто я — ідеологічно витримана людина». Це не означало, що він сліпо вірив у навіязану офіційну ідеологію. Показова з цього приводу розмова Олексі Влизька в присутності брата Олександра з Павлом Усенком у редакції журналу «Молодняк» у Харкові, де Олекса, який, як і брат, не був комсомольцем, відповів Павлу Матвійовичу: «За одним квитком комуніст не станеш».

Олекса Влизько.
Портрет роботи
Олександра Влизька

Олександр Влизько,
художник і поет,
брат Олексі Влизька

«Будинок Булгакова» був останнім прибутком поета, лауреата премії Наркомосу. Саме тут, у Києві, Олекса з Олександром стрілися якимось з П. Тициною та В. Сосярою.

— Дивлюсь я на нього, — мовив Тицина, — і ніяк не могу зрозуміти, за що його всі так люблять.

— Чи не за те, що він молодший за нас, а вже має бороду з лавровою вінкою державної премії? — відповів запитанням Сосярою.

Малася на увазі та премія за першу збірку «За всіх скажу», що переважала кілька разів.

...А маховик репресій набрав обертів. Спочатку викликали в ОГПУ брата Олександра, звинувативши в прихованні соціального походження, бо в документах при вступі до художнього інституту він назвав батька-священника «службовцем».

Слідчий Фількіштейн запропонував Олександрові на відшкодування «провин» статі донощиком, а коли той категорично відмовився, він назвав батька-священника «службовцем».

Слідчий Фількіштейн запропонував Олександрові на відшкодування «провин» статі донощиком, а коли той категорично відмовився, він назвав батька-священника «службовцем».

До речі, в «Лук'янівці» тоді тримали і М. Рильського. Коли автор цього нариса запитав Олександра Федоровича, чи не бачились вони, то у відповідь почув, що камери по сусідству там були так ізольовані, що в'язні не могли знати, хто сидить поруч.

Тоді ж при обшуку непрохані гості з ГПУ на квартирі Влизьків рилися в Олександрових книжках і навіть у пічці в попелі, забрали друкарську машинку, а в листопаді 1934-го заарештували його самого.

— Я ні в чому не винний; про те тисячу разів твердив слідчому, — казав він матері на побаченні в тій же Лук'янівській тюрмі, де побував Олександр. — Так що поставимо на цьому крапку...

Криваву крапку поставили інші. Остання зустріч братів, прощальна, була в листопаді 1934-го.

Гірко плакала мати:
— Ні, не кажи, чує моє серце — не повернеться він, не повернеться, не повернеться.

Я з риданням кинувся до своєї кімнати. Згадував: «Сашко, я ні в

чому не винен!» — чулось мені Олексове з коридорчика, коли він арештований проходив повз мою кімнату, а я стояв біля дверей, зацікавлено дивився на вже знайоме мені ще з 1931 року зелені кашкети з червоною облямівкою доволка.

...На початку 1935 року ми довідалися з газети, що брата було розстріляно з групою інших 33-х «ворогів народу». Його бібліотеку 6 листопада 1934 р. було конфісковано. (3 вищезгаданої книги).

Страшні парадокси тоталітарної «революційної епохи» — в переддень свята Жовтня.

Все життя брат поета Олександр Федорович Влизько вів своєрідний щоденник — «Розмовники». І хоча Олекса часто кепкував з цього приводу, але як тепер придалися ці спогади. Саме вони й лягли в основу книги «Налятний сонцем».

У травні 1958 року Олексю Влизька було реабілітовано «за відсутністю складових частин злочину». А 6 листопада 1965 р. з тієї ж в'язниці колегії Верховного суду СРСР Олександр Федоровичу повідомили, що «установити місце захоронення Влизька А. Ф. за давністю часу не представляється можливим», що, за нашим глибоким переконанням, є найчистішою брехнею, оскільки недавно було виявлено, що розстріляних поховали групово біля Лук'янівської в'язниці.

Поет Олекса Влизько, що своєю творчістю був скалкою в оці тодішніх можновладців, постає як людина насправді подвижницького життя — бурного за подіями, пристрасно активного — за своєю діяльною причетністю до нього. У вступній статті до книги «Налятний сонцем» Ю. Ковалів справедливо засвідчує якісний мистецький поворот поета, його новий ідейний ракурс: «О. Влизько спромігся на рядки чесного болю. Він зумів побачити страшну правду комуністичної дійсності». Оптимістичні струмені будівництва, часто з фанфарми, не могли затьмарити світлого погляду поета на стан речей, про що він промовисто і сміливо сказав, наприклад, про насильницьку колективізацію у «Баладі про короткозорі Ельдорадо»:

Ельдорадо тут!
Кожний з вас холоп!
А хто тікатиме — кулю в лоб!

Чи могла тодішня тоталітарна система пробачити йому ці слова? А сам він, з душею романтика, якому тільки починала по-справжньому розкриватися та дійсність, не бачив виходу, пишучи у цій баладі: «В джунглях нема воріт...».

І тільки у в'язниці почав прозрівати Олекса Влизько, прохаючи у матері принести книгу про Біломорсько-Балтійський канал. Певне, в тюрмі хтось розкрив йому очі, як саме, на чих кістках, будувалась соціалізм.

Досі в нашій літературній критиці беззастережно і, як побачимо далі, цілком безпідставно панувала думка, що в Україні упродовж майже тридцяти літ (1934-1963), тобто від часу злочинницького вбивства поета і аж до виходу під час хрущовської відлиги в 1963 р. (але з недоповіданнями і цензурським наглядом) у «Радянському письменнику» його книги вибраного — інші збірки не виходили.

Однак, це не так. Переді мною лежить надіслана критиком М. Чабаном збірка поезій Олексі Влизька «Серце і вогонь» (Українське видавництво, Краків-Львів, 1942 р.). Виходить, те, що заборонив Сталін, дозволили німецькі окупанти! Упорядкував збірку, зробив вступну статтю і намалював портрет поета сам чудовий поет і художник діаспори, есеїст і літературознавець, який помер за кордоном (1906-1993 рр.), Святослав Гординський.

Федір СТЕПАНОВ,
член НСПУ, лауреат премії
ім. О. Гончара

м. Сімферополь
(Закінчення буде)

Михаил
ЛУКИНЮК

КРАТКИЙ ЭКСКУРС В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ ИЗ ДИСКУССИИ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ

Продовжения. Поч. у № 31-52, 2012 р.,
№ 1-5, 2013 р.)

Так, 10.09.1918 г. на пути «кремлевского мечтателя» вдруг камнем легла Казань, а «товарищ Троцкий», от которого как раз и требовалось «беспощадно и массово», вдруг (как это на него не похоже!) возьми и заколебайся — целый город все-таки... И что же «самый человечный» большевик? Он, как всегда, на высоте требований революционного момента — само олицетворение «революционной принципиальности» (там же. — С. 178): «...удивлен и встревожен замедлением операции против Казани, особенно, если верно сообщено мне, что вы имеете полную возможность артиллерией уничтожить противника (а заодно — и город! — М. Л.). По-моему, нельзя жалеть город (даже не вражеский — свой! — М. Л.) и откладывать дальше, ибо НЕОБХОДИМО БЕСПОЩАДНОЕ ИСТРЕБЛЕНИЕ, раз только верно, что Казань в железном кольце», то есть никто не выскользнет...

Но, может, это какой-то досадный единичный случай, вовсе не характерный для руководящего стиля вождя мирового пролетариата? Как раз наоборот — вполне характерный. Скажем, в том же 1918-м он требовал от председателя ЧК Бакинського Совнаркома (Латышев, 1996. — С. 20) подготовить «все... для сожжения Баку полностью». А 28 февраля 1920 г. посылает следующую телеграмму в Реввоенсовет Кавказского фронта (там же. — С. 20-21): «Смилге и Орджоникидзе. Нам дозарезу нужна нефть. Обдумайте манифест населению, что **МЫ ПЕРЕРЕЖЕМ ВСЕХ** (в Майкопе и Грозном. — М. Л.), если они сожгут и испортят нефть и нефтепромыслы (ЦПА ИМЛ, ф. 2, оп. 1, д. 13067)». Как видим, массовый террор был для самого «величайшего гуманиста» всех времен и народов совсем не псынком, скорее — наоборот: «...отношение к террору, которое проявляют на деле в парламентских речах, газетных статьях... есть разражение» (выделение В. Л. — М. Л.) революционного сознания рабочих», — разъясняет Ленин (ПСС, т. 40. — С. 57) тем слабодушным, кому еще невдомек, что без массового террора большевистский режим просто не может существовать. Однако, как справедливо отмечал профессор Преображенский в повести М. Булгакова «Собачье сердце» (1989. — С. 464), «они напрасно думают, что террор им поможет. Нет-с, нет-с, не поможет...». И, действительно, не помог, но на долгие десятилетия превратил 1/6 земной суши в жуткий застенек, залил ее кровью десятков миллионов невинных жертв.

Миллионы приказах Ленина на массовые расстрелы без суда и следствия во время гражданской войны уже говорилось, однако и после ее окончания он не успокоился. Так, «в мае 1922 года в разгар кампании по разграблению церквей Ленин, как всегда «совершенно секретно», приказывает: «...изъятие ценностей, особенно самых богатых лавр, монастырей и церквей, должно быть осуществлено с беспощадной решительностью, безусловно, ни перед кем не останавливаясь и в кратчайший срок. **ЧЕМ БОЛЬШЕЕ КОЛИЧЕСТВО** представителей реакционной буржуазии и реакционного духовенства **УДАСТЯ** под этим поводом **РАССТРЕЛЯТЬ, ТЕМ ЛУЧШЕ**» (Латышев, 1996. — С. 148)¹. Бывший преподаватель и руководитель кафедры международного коммунистического движения Высшей партийной школы в Москве А. Латышев, который, по собственному признанию, в 1991-1995 гг. опубликовал в газетах и журналах «свыше 70 статей по ленинской тематике, в которых «рассекретил» свыше 100 никогда не публикованных ранее работ Ленина», пришел к выводу (1996. — С. 9, 227, 239), что «даже ВЧК была более гуманной, чем Ленин», который, отмечает автор, «с безграничной жестокостью относился к своим соотечественникам». Это, среди прочего, подтверждается и той поразительно безответственностью, с которой этот безжалостный монстр XX века (по мнению А. Латышева, его стремление никоим образом «нельзя признать гуманистическими... даже если бы «дело» его не потерпело поражения», поскольку введенный им «стратицид», отмечает исследователя, «ничем не лучше нацистского геноцида») втянул сотни миллионов людей в авантюру, жуткие последствия которой превзошли все известные человечеством катаклизмы.

На этом фоне действительно гениальной

выглядит предусмотрительность «железного» канцлера Германии Бисмарка, который, говорят, в ответ на восхваление прелестей новейшего революционного учения Маркса, твердо заявил, что, даже если оно таким и есть, то все равно он не допустит, чтобы опробование новой теории проводилось на немецком народе, посоветовав избрать для этого «страну, которую не жалко»... Ленин же, напротив, посвятил свою жизнь именно втягиванию гигантских масс людей в кровавый эксперимент, возможные последствия которого постигнуть не мог, да, наверное, и не хотел...

Но вернемся к ленинско-сталинским раздачам украинских земель.

4.4. ТАК «ПРИРЕЗАЛИ УКРАИНЕ» ИЛИ ОТРЕЗАЛИ, ГОСПОДИН СОЛЖЕНИЦЫН? Глубокое понимание этой «проблемы» неожиданно (впрочем, время от времени он, на удивление, сподобляется переставлять все вверх ногами) продемонстрировал Александр Солженицын, который, как видно из его интервью американскому журналу «Форбс» (Выбраться..., 1994), желал бы видеть Украину «в ее реальных этнических границах». И тут же, не поперхнувшись, добавляет собственное видение их образования: «**Поддавая в 1919-м Украину** (вот уж с чем не поспоришь! — М. Л.), Ленин, в утешение ее самолюбия, **прирезал к ней несколько русских областей, никогда в истории не входивших в Украину: восточные и южные области нынешней Украины**», поскольку, как считает известный «обустраиватель России», на землях так называемой Новороссии «**сроду старей Украины не было**».

Давайте разберемся, как же было на самом деле с этим «прирезанием»?

Известный московский журналист Владимир Коваленко, опираясь на конкретные архивные данные, раскрыл «кухню» этого процесса (Коваленко В. Сосед с камнем..., 1995). «Русский читатель, которому уже внушили, что «границы были проведены в гражданскую войну, чтобы добобрить украинцев», будет, вероятно, удивлен, если сообщит ему, что размежевание границ между РСФСР и УССР проводилось в основном в 1924-1925 годы **союзно-паритетной комиссией ЦИК СССР**»². Кстати, именно украинская сторона (целиком «по Солженицыну») настаивала на этническом принципе разграничения, учитывая экономические, административные и политические факторы, а также результаты волеизъявления местного населения — причем не только в виде обращений граждан, но и в соответствующих решениях местных органов власти. Так, «в общем постановлении Новооскольского, Корочанского и Белгородского уездных исполкомов, на территории которых проживало почти 650 тыс. человек, в частности, отмечалось, что «**еще в 1917-1918 гг. местное население единодушно высказалось за присоединение к Харьковской губернии, и только немецкая оккупация Украины прервала дальнейшее осуществление этого народного желанья**» (ЦДАВО Украины, ф. 5, оп. 1, д. 320, стр. 39); а «в соответствии с данными за 1922 г.» только в Курской и Воронежской губерниях РСФСР «**проживало свыше 1704 тыс. украинцев**» (Боечко..., 1994. — С. 50-52).

Исходя из названных факторов, Украиной были выдвинуты весомые аргументы, опирающиеся на которые, украинское правительство предложило свой проект справедливого установления границ между «братскими республиками». По этому проекту только из Курской и Воронежской губерний в Украину должны были быть переданы районы с «общим количеством населения 2 050 956 человек, из них украинцы [составляют] 67,5%» (ЦДАВО Украины, ф. 1, оп. 3, д. 2524, стр. 11) (там же. — С. 54)³. Соответствующие предложения были представлены и относительно разграничения с другими регионами, в частности, Северо-Кавказским краем РСФСР и Белоруссией.

Но на первом же рассмотрении этой проблемы на межведомственном совещании в наркомате внутренних дел РСФСР 25 февраля 1919 г. российская сторона наглядно продемонстрировала всю тщетность украинского надежд на справедливое ее решение: за основу территориального разграничения она «предложила взять не принцип этнической принадлежности населения и даже не его волеизъявления, а соотношение исключительно «**государственного порядка**». Что при этом имелося в виду, стало понятным при решении вопроса принадлежности Гайворонского и Белгородского уездов». На обоснованную аргументацию представителя от

Украины относительно этнической принадлежности большинства населения, а также большого экономического и культурного тяготения их к Харькову, полномочный представитель СНК РСФСР «С. Гопнер заявила, что эти районы, как хлебные центры, имеют большое значение только для великороссии (вот что значит быть «Малой!» — М. Л.), оставаясь незначительными для Украины. Как аргумент ей была произнесена также телеграмма председателя СНК Украины Х. Раковский», в которой он сообщил, что со стороны украинского правительства нет никаких возражений относительно включения этих территорий в Россию (чтобы представить насколько «украинским» было то правительство, достаточно вспомнить, как всего лишь полгода назад его нынешний председатель Х. Раковский, возглавляя российскую делегацию на упоминавшихся мирных переговорах 1918 года, упорно отстаивал антиукраинскую позицию! — М. Л.). Согласно этой же телеграмме единодушно также был решен вопрос о передаче от Черниговской к Гомельской губернии Суражского, Новозибковского, Мелницкого и Стародубского уездов» (там же. — С. 50-51).

И это было только началом дицинного дерибана Москвой «братской» Украины!

Правда, в августе 1918 г. гетманское правительство П. Скоропадского, желая иметь Донщину, которая провозгласила себя независимой, сообщником в борьбе против большевиков, согласился на оставление этих земель Области Войска Донского. РСФСР, конечно, не признала никакой самостоятельности Дона (на упомянутых переговорах российская делегация выражала свое возмущение признанием тех «сепаратистов и контрреволюционеров» Украинским государством). А потому, когда в 1920 году «**белоказачий мятеж**» удалось потопить в крови, «гнездо белоказачьего сопротивления», то есть Донская область, была расчленена, и «к создаваемой в составе Украинской СРР Донецкой области были переданы... станции Гундоровская, Кашинская, Калитвенская, Усть-Белокалитвенская и волость Карпово-Обрывская от Донецкой округи; станции Владимирская, Александровская, станция Казачьи Лагера — Мало-Несветайская — Нижне-Кременецкая и далее до границы с Таганрогской округой от Черкасской округи, а также весь Таганрогский уезд (Сборник узакониваний и распоряжений рабоче-крестьянского правительства УССР. — 1920. — 37. — С. 121)». В апреле 1924 г. Юго-Восточное бюро обратилось к ЦК РКП(б) «с просьбой содействовать передаче отмеченных территорий Северо-Кавказскому краю» (Боечко..., 1994. — С. 56). Одновременно была развернута мощная пропагандистская кампания со стороны российских органов власти.

Поэтому секретарь ЦК КП(б)У Э. Кви-

ринг вынужден был обратиться с письмом к секретарю ЦК РКП В. Молотову «с протестом против агитации в Шахтинском и Таганрогском округах за передачу их России», в котором просил «указать Донскому (то есть Донскому обкому РКП. — М. Л.), что кампания за присоединение Таганрогского и Шахтинского округов к Ростову вносит разлад в работу Таганрогского и Шахтинского округов, создает напряженную ситуацию...». Вместе с письмом Э. Квириг подал докладную записку Донецкого губкома КП(б)У, в которой, в частности, отмечалось: «**В Ростове опять началась кампания — как печатная, так и устная — за переход Таганрогского и Шахтинского округов к Ростову, при этом широко распространяются слухи, что административно-хозяйственные центры Украины якобы «уже начали их поддерживать». Об этом в последнее время очень много говорится и в Таганроге... считаем необходимым поставить вопрос перед ЦККПУ (так в цитируемом источнике. — М. Л.) о решительном прекращении дезорганизующих разговоров, очевидно, санкционированных ростовскими парторганами» (Сергийчук, 2000. — С. 57).**

Для подкрепления «прав» РСФСР на упомянутые украинские земли краевое руководство, как отмечают исследователи (Боечко..., 1994. — С. 57), «**заявляло демографической эквилибристикой**» (с этими «фокусами» Москвы мы уже сталкивались — см. «Демография русских и украинцев в Крыму: ложь третьего вида. Предисловие»). Для этого были использованы данные частичной переписи населения, проведенной в 1923 г. Исходя из результатов этой «переписи», Юговостоккрайком в докладной записке в ЦК РКП (17 августа 1924 г. по поручению Сталина ее под грифом «совершенно секретно» разослали всем членам и кандидатам ЦК и Президиума ЦКК «для ознакомления») утверждал, будто бы «**украинское население по Александровско-Грушевому району (бывшая Шахтинская округа. — М. Л.) приблизительно 20-25%, что никоим образом не дает права Украине настаивать здесь на национальном признаке**», а в Таганрогском районе украинцы «**составляют около трети**», то есть в двух этих районах вместе, подчеркивалось в записке, «**украинцев было... меньше 30%**»⁴. А вот и вполне ожидаемый вывод: «Таким образом, полностью неоспоримое экономическое тяготение указанных районов к Юго-Востоку ничуть не противоречит национальному моменту и не создает никаких политических осложнений для большинства населения отходящих районов, а наоборот, правильно решает национальный вопрос. (ЦДАГО Украины: Ф. 1. — Оп. 20. — Д. 1813. — Стр. 70-72)» (Сергийчук, 2000. — С. 59-66).

(Продовжения буде)

¹ Подобный опыт быстрых расправ у Ленина был и до этого. «**Уже после заключения мирных договоров с Эстонией и Латвией (1920 г. — М. Л.) глава советского правительства узнает, что на территории только образованных государств, кажется, идет запись добровольцев в отряды, борющиеся с Советской Россией**» (Латышев, 1996. — С. 31). Не удовлетворившись дипломатическими протестами, руководитель большевистской России в собственноручно написанных записках требует «принять военные меры, т. е. постараться наказать Латвию и Эстляндию военным образом (например, «на плечах» Балаховича перейти где-либо границу на 1 версту и повесить там 100-1000 их чиновников и богачей)» (ЦПА ИМЛ, ф. 2, оп. 2, д. 447).

Однако вскоре такое наказание кажется «величайшему гуманисту» слишком незначительным и в следующей записке он дополняет: «**Под видом «зеленых» (МЫ ПОТОМ НА НИХ И СВАЛИМ) пройдем на 10-20 верст и перебьем кулаков, попов, помещиков (короче — всех, кто попадется под руку! — М. Л.). Премия 100 000 руб. за повешенного**» (ЦПА ИМЛ, ф. 2, оп. 2, д. 380).

² Впрочем, первую попытку обекрыжить украинские земли большевистская Москва предприняла еще на мирных переговорах 1918 года. Упрямо игнорируя предложение украинской стороны при установлении российско-украинской границы руководствоваться этнографическим принципом (детальнее об этом — дальше), российская делегация, возглавляемая Х. Раковским, после длительных промедлений показала наконец «свою черту», то есть свое видение российско-украинской границы, «но такую, — отметил глава украинской делегации С. Шелухин, — чтобы не достичь мира».

В результате та черта «отступила на запад на 125-150-200 верст (1 верста равняется 1,0668 км. — М. Л.) от украинской этнографической границы» и в одном только Донецком бассейне «**захватила свыше 20 тыс. кв. верст с украинской людностью**», отрезав от Украины «**каменноугольные копи и металлургические заводы, которые имеют руду из Екатеринославщины**», чем «**разрезала национальный и экономический организм Украины**», и, невзирая на это, отрезала в Россию еще 5 уездов Волины и 4 уезда Черниговщины, а также украинские части Курщины и Воронежчины и даже части Харьковщины и Екатеринославщины. Поэтому трудно не согласиться со следующим выводом С. Шелухина: «**При таких пределах существование Украинского Государства стало бы невозможным**» (Мирні переговори..., 1999. — С. 309).

Российский проект оставлял Украине 25% добываемого на юге угля, в то время, как она потребляла 75%, и только 40% вырабатываемого кокса при потреблении 70%. А «**что касается залежей, то их оставалось бы в Украине только 15% худшего угля**». При таких условиях, подчеркивал С. Шелухин, «**железные дороги, сахарные заводы, водопроводы, электростанции, все фабричные предприятия, как и всё на Украине, что живет угольным топливом, должно было бы разрушиться, погибнуть или пойти в кабалу к России**» (там же. — С. 310). В тот раз России не удалось осуществить свой замысел экономического закрепощения Украины — пока что это была только репетиция. Но пройдет совсем немного времени, и Москва в полной мере реализует приобретенный на тех «мирных» переговорах опыт...

³ В проекте, в частности, были представлены статистические данные относительно процентного состава украинцев среди населения всех волостей тринадцати уездов, которые должны были бы перейти от этих губерний в Украину (Сергийчук, 2000. — С. 74-76). Как видно из пометок, Союзная комиссия, соглашаясь передать УССР уезды с относительно малым количеством украинского населения: Белгородский — 30,6%, Корочанский — 36,6%, одновременно отказывала в передаче Росованского, где украинцы составляли 97,2%, Рыльского (97,1%), Богучарского (84,1%), Острогожского (80,1%), Суджанского (80,0%) и др.

⁴ По заключению известного историка Ярослава Дашкевича, Раковский — «зоологический украинифоб», для которого интерес Украины ничего не значит: вывезти поболее в Россию — вот главная задача этого «украинского» руководителя.

Оно и не удивительно, ибо, как подметил тот же В. Коваленко, «**1-й — учредительный — съезд КП(б) Украины состоялся 5-12 июля 1918 года в Большом театре в Москве и все руководящие «украинские» коммунисты были завезены в Украину в ОБОЗЕ КРАСНОЙ АРМИИ, причем подавляющее большинство из них были даже не марионетки-малороссы, а сугубо московские люди или же интернационалисты**».

⁵ О том, что приведенные «данные» представляют собой грубый фальсификат, свидетельствуют данные официальной переписи населения 1926 г., согласно которым на время переписи (всего лишь через три года!) в Таганрогской округе уже проживало «**71,5% украинцев**» (там же).

ВЕЖА З МАЛИНОВИМ ДЗВОНОМ

Дім дружби, про створення якого в Криму багато років говорили, надсилали пропозиції у вищі державні інстанції, приймали спільні резолюції за результатами «круглих столів», громадських слухань, подійних дискусій республіканські національно-культурні товариства спільно з багатьма державними та громадськими організаціями, нарешті із словесно-паперової форми набув матеріальних обрисів за адресою в Сімферополі: вулиця Пушкіна, 20. У бюджеті цього року передбачено й кошти на утримання його апарату. Ця звістка особливо порадувала Союз білорусів Криму, який діє з 1991 року, однак досі не має свого приміщення. І, мабуть, лише нині слова класика білоруської поезії Максима Богдановича, чие ім'я пов'язано з Кримом, — «я хотів би зустрітись з вами на вулиці» матимуть для них істинний поетичний смисл, і вони не будуть влітку проводити свої збори в парках на лавочках.

На виставці-семінарі «Голос Вітчизни», що відбулася нещодавно у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі, всі експонати від виробів старожитностей з особистої колекції директора музею ім. М. Островського ЗОШ № 2 с. Молодіжного Сімферопольського району Ольги Руденко і вишивок Марини Дорошевич до керамічних декоративних ваз і фігурок казкових персонажів Олександра Пирогова та Юлії Андреевої, жіночих ювелірних ансамблів та окремих коштовних прикрас — колье, брошок, сережок, перстнів, браслетів з мельхіору, перламутру, коралів, кримського сердоліку художника з Ялти Петра Якубука були проникнуті змістом і символікою білоруської культури.

Все національне багато років збирає жителька Сімферополя Олена Киреєнко, перетворивши своє житло в музей «старої хати». Її дочка Тамара створює картини як майстер-декоратор. Один із своїх експонатів — старовинний народний костюм О. Киреєнко продемонструвала на собі. Його мотиви і колористика барвистого різноцвіту з білоруськими лелеками в небі над лісовими просторами миліші серцю білоруса від персидського узору і, за словами М. Богдановича, немов зірка в далечині, допомагають жити, любити Вітчизну і розповідати про неї тим, для кого білоруський край — незвідана земля. Ніжна квітка синьої волошки з його поетичного образу стала земним символом Білорусі. Рідна сторона, як вежа з малиновим дзвоном, як сонце в дзеркалах озер, наповнює радістю душу і кожен день, прожитий у даліні.

Відпочивала одного разу в Шолкінському Ленінського району художниця з Могильова Нонна Кукель з чоловіком. Місяця їм ці сподобалися і через деякий час подружжя придбало тут дачний будиночок. Тепер по кілька місяців на рік, переважно влітку, художниця має можливість малювати з натури кримські пейзажі, додаючи їх до своєї виставкової колекції, що налічує більше вісімдесяти картин. Вона демонструвалася у восьми містах України, а також на кількох виставкових майданчиках Сімферополя. На виставці-семінарі навіть невеличка частина цієї колекції в експозиції з тринадцяти картин наповнила зал

атмосферою Білорусі. Земну чарівність краю лісів та озер передають пейзажі «Ліловий захід», «Грибний сезон», «Жнива», «Різдвяні канікули» та інші. Для посилення виразності зображення технікою темпери окремі фрагменти композиції Н. Кукель робить злегка рельєфними. Це створює відчуття тривимірності. Від цього її натюрморти з ранковими трояндами, жоржинами в глиняному горщику, півоніями і ліліями, букетами польових квітів і бузку на вікні з видом на ріку набувають випуклих скульптурних форм на площині, стають фрагментами декоративного настінного розпису. А один натюрморт з квітами, що немов ростуть із земної

кулі, можна назвати картиною-плакатом.

Такими ж яскравими, різнокольоровими ілюстраціями оформлені книги для дітей — загадки, оповідання, нариси Михайла Юраха, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри зоології Таврійського національного університету ім. В. Вернадського.

— У мене п'ять внуків, — розповідає Михайло Володимирович. — Обліплює мене, як горобці, а я в різних ігрових формах розповідаю їм про звірів, птахів. Всю планету обійшов. Так і були створені 400 загадок і фотопортретів про тварин світу.

Веселі і навчальні, вони вийшли друком більш як двадцятьма книгами. Розгадуючи їх, діти дізнаються багато нових фактів про лісових мешканців, мохнатих, крилатих і пернатих друзів людини. М. Юрахо наповнив світ дошкільників живою азбукою, поєднав зоологічні загадки з розфарбовуванням тварин Америки, Африки, Арктики. А персонажі його казок живуть не лише далеко за морями, а й поряд з нами — в кримському лісі. Його загадки легкі, але іноді їх не можуть розгадати навіть доценти, спонукаючи до навчання і пошуку відповіді у спеціальній чи енциклопедичній літературі.

Ще під час служби в армії в Одесі познайомився М. Юрахо з Данилом Кононенко, кримським українським поетом і письменником, який уже тоді писав вірші. Два колишніх однополчани тісно співпрацюють і нині. Д. Кононенко здійснив переклад українською мовою творів близько ста білоруських письменників, які видані книгами, друкуються в газеті «Кримська світлиця», журналі «Брега Тавриди». Ним підготовлено до видання в своєму перекладі збірку поезій «Вінок» М. Богдановича. А вірш Д. Кононенка про джерельце, що білоруською означає «криничка», став і пісню, поєднаний з поетичному слові та музиці два

братніх слов'янських народи, що віками живуть поряд на землі, нині межують державними кордонами і розвивають відносини на добросусідській взаємовигідній основі.

Коли перші білоруси поселилися в Криму, нам не відомо, — кажуть у товаристві. Можливо, з часів Запорозької Січі чи входження Криму до складу Російської імперії. Є достовірні відомості про те, що білоруси брали участь у першій і другій Кримських війнах. На Матроському бульварі в Севастополі встановлено пам'ятник білорусу з Вітебщини, капітану-лейтенанту Олександру Казарському, який, командуючи бригадою «Меркурій», здійснив героїчний вчинок у боях з турецькими військовими кораблями.

До Великої Вітчизняної війни на півострові проживало більше чотирьох тисяч білорусів. Їхня кількість після війни почала зростати з приїздом на роботу в Крим білорусів-спеціалістів різного профілю і в кінці XX століття досягла 60 тисяч. Нині цей процес пішов у зворотному напрямку і зафіксований на позначці 30 тисяч.

Люди, які давно виїхали з білоруських країв у Крим і відірвалися від рідного середовища, з утворенням національно-культурного осередку почали з інтересом включатися в його діяльність, більше спілкуватися між собою. Як пам'ять про свої витоки, з'явилися вокальні ансамблі в Севастополі, Ялті, Феодосії та інших регіонах півострова, основою репертуару яких стали білоруські обрядові та звичаєві пісні. З національним колоритом та орнаментальною вигодованістю виробили ткацтва, соломки, вишивки.

Наприклад, техніку золотого шиття Марині Дорошевич передали її бабусі. Потім вона вдосконалювала майстерність у Мінському монастирі, освоїла вишивальне обладнання, а нині навчає цьому народному рукотворному мистецтву студентів Кримського інженерно-педагогічного університету. Весною виробили її вихованців, створені за

народними мотивами, у тому числі й білоруськими, демонструватимуться на виставках студентської творчості у Польщі, Туреччині та Казахстані.

Недавно представники Союзу білорусів Криму їздили в Донську ЗОШ привітати групу школярів, що стала переможцем у Сімферопольському районі в конкурсі на краще знання Білорусі. Здійснюється моніторинг щодо створення груп з вивчення білоруської мови. Його результати, за словами заступника голови союзу Олександра Шамрука, свідчать, що молодь не проявляє до неї інтересу, а без повсякденного використання практичні навички володіння нею поступово починають втрачати навіть старші покоління. Однак для жителя Алушти Віталія Бартохова, заслуженого працівника культури АРК, такої мовної проблеми не існує. Забути мову йому не дають пісні, які він виконує, вірші білоруських поетів, які він декламує зі сцени. І що виставку-семінар від початку до кінця він також провів білоруською, для розуміння якої не потрібен був переклад, як і для пісень «Річенька», «Рушники», «Ви шуміть, берези» та інших в його виконанні та ансамблю «Рідні наспівки».

Валентина НАСТІНА

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com